

R. Simon

ב
ל
ל
ק
ש
ה

ב
ט
א
א
מ
ע
ל
ק
א
י

ה
ו
ו
ו
נ
ה
ב
ע

ב
ה
מ
ז
ה
ש
ל
ג
ב
כ
מ
ו
ש
כ

6

הגובל עם האוקינוס, וכל הישוב שלמזרח א"י מתקדם וכל
הים והאיים שעליו מתאחרים ובשנחאי מגיע הדבר עד
י"ח שעות, ולעולם אין הבדל בין ירושלים למקום זולתו
יותר מי"ח שעות ועל פי זה פירשו הראב"ח והר"ח והכוורי
טעם נולד קודם חצות, דנולד אחר חצות לא יהי ר"ה בשום
נקודה על הכדור שהיה לילה ויום מן החדש [ר"ל אחר
המולד].

ואחתום ברכה ואכפול שלו באהבה
יום ו' עש"ק ז"ך אלול תש"א בני ברק

א"ש
שלוכט"ס וכוח"ט.

שמעתי כי דעת כחה"ר* שליט"א כי יום השבת במקומות
המזרח חוץ מצ' מעלות מירושלים ת"ו, הוא כהסכמת או"ה,
ולא כהר"ח והכוורי, ולזאת אבקש להמציאני את הכתוב
ומפורש בזה מאת כחה"ר שיחי' כדי לעיין בזה. ובעיני
חשבתי כי אין חולק בזה על הר"ח, שולח אני בזה העתק
ממה שכתבתי בזה.

והגני כופל בברכה ושלום באהבה הודש"ת
יום ב', ט' אלול תש"א.

פרק פב. דעת ארבעה מחברים שהלכה כהר"ח לעשות קו על היבשה, לא כהחזו"א

ולא הזכיר שכבר קדמו מהר"מ שפירא ומה שדחו אותו
בהחלט הבעל שו"מ ור"ש מהליבר ואחרים, ואין מן הצורך
להאריך בביטול שיטה זו שכבר דחוה גדולי הדור לפני
מאה שנה. וכפי מה שכתבו היראים שומרי המצות
מאוסטרליה, דברים כאלה עלולים ח"ו לרופף את יסודי
השבת שם. בזמן שצריכים חיווק, ועל זה אמרו: חכמים
הזהרו בדבריכם כו'. ויש בקונטרסו הרבה דברים תמוהים,
ואכמ"ל. ולהלן נותן אני פסק דינם של גדולי הדור בארץ
ישראל מה שהחליטו שאין לשנות השבת בשום מקום
בעולם כפי מה שמחזיק היום כדן וכדת.

הרביעי הוא הרב אהרן חיים צימרמן, בספרו הגדול "אגן
הסהר" (ניו יורק תשט"ו) סובר בעיקר להלכה שקו התאריך
90 מעלות למזרח ירושלים כשיטת הר"ח, וקו התאריך הוא
קו ישר מצפון העולם לדרום המחלק את היבשות (כמו שכ'
הרב שפירא מטשרטקוב והרב דינקלוס) ולא כשיטת החזו"א
שחדש הענין של גרירה וטפל ועיקר החקו הוא בהתחלת
היבשה הוא סובר, על יסוד דברי הרדב"ז שהשבת הוא גם
חובת גברא וכשעובר את הקו לא תסור השבת ממנו. לא
כשיטת החזו"א א"ש הסובר שהעובר את הקו בשבת נפסק
ממנו השבת (ראה לעיל פע"ג אות ת. נתבאר בארוכה שיטת
הרדב"ז, כן היסוד ששבת היא גם חובת הגוף מלבד חובת
מקום). שנים האחרונים כבר דאו דברי החזו"א הם נגד
שיטתו. נמצא שהחזו"א בשיטתו שיש לשנות היום רק ביפן,
הוא ממש יחיד נגד כל המחברים הנ"ל, כי הוא התנגד

* כנראה שנכתב להרב דוד שפירא בעל שו"ת "בני ציון",
שכן הוא דעתו.

ירושלים ושש שעות למזרח, באו כבר לידי השואה כי כל
הראשונים ז"ל שוין בזה כי תוך י"ח שעות למערב מתאחר
היום ולא כדעת האומרים כי אינו מתאחר היום רק עד
י"ב שעות.

העומד עדיין על הפרק הוא אם טעם הראשונים ז"ל
הוסד על המחשבה שאין ישוב בתחתית הכדור, ואו נקה
עמידה נועזה לנטות מהוראת רבותינו ז"ל ולעשות למעשה
היפוך דבריהם הקדושים לנו ולכל ישראל, או שאין לדבריהם
שום זיקה לשאלת ישוב התחתון, ושאלה זו מצפה ג"כ
להשתוות בימים הנוכחים כפי המקווה, וכמוכן טרם גמר
הדבר דברי רבותינו ז"ל קיימים, ואף אם דבריהם ז"ל
קשים בענינינו בהחלט אנו רגילין לכוף ראשנו תחת כפות
רגליהם כי כל קושא יש לה תירוץ, כש"כ שאין לנטות
מדבריהם ע"י הרהור אולי יש קושא על דבריהם.

ואמנם אין דבריהם ז"ל בחשבון י"ח שעות רק בשנחאי
שהוא המקום שהישוב קצר ביותר ומתחיל היום, אבל
קצוות הישוב לדרום ולצפון הבולטים למזרח כמו סיביר
ואוסטרליה [המתחילה תוך ו' שעות לירושלים ובולטת
חוץ לו' שעות] אין מתאחרין עד י"ח שעות כי המרדיאן
לפי דעת הראשונים ז"ל הוא מעוקם כפי עיקום היבשה

ישנם ארבעה מחברים שתפסו, שהעיקר כשיטת הכוורי
והר"ח שקו התאריך הוא על היבשה, בתשעים מעלות מא"י,
שלא כדעת החזו"א שהקו הוא בין יבשה לים, הראשון, הרב
ישעי' שפירא מובא לעיל פע"ח אות א. השני, שם אות ב. הרב
אלכסנדר משה לפידות אב"ד ראסיון. המה לא ידעו כלל
מהחידושים המקוריים של החזו"א והיסודות שהוסיף מדעתו
לשיטת הכוורי והר"ח, שיש קו בין ים ליבשה בחוף סין
ולדעתם הקו של תשעים מעלות הוא ביבשה גם באוסטרליה
ורוסיה. (החידושים והיסודות של החזו"א א"ש מבוארים
להלן שער עשירי פרק צט ולעיל פכ"ג, כ"ה, ס"א).

השלישי הוא הרב יוסף הלוי דונקלוס, בקונטרס
"סוד נקודה דלתתא" בספרו על הירושלמי חלה, ירושלים
תשי"ג, התעמק הרבה בביאור שאלת קו התאריך, נדפס
להלן סוף שער ט' עם הערות והשגות. שם בדף מ' ע"ב
הוא דוחה בתוקף מ"ש בקונטרס י"ח שעות, לפרש שיטת
הכוורי והר"ח שהקו הוא בין יבשה לים ולא ביבשה,
ויש לשנות השבת רק ביפן ולא באוסטרליה ורוסיה.
לדעתו שיטת הכוורי והר"ח היא שהקו עובר על היבשה
ולדבריהם צריך לשנות את השבת גם באוסטרליה ורוסיה,
ממש כמו שפסק הרי"מ שפירא בשעתו כנ"ל, וכן הוא
פוסק הלכה למעשה. ואם כי בפירוש דברי הכוורי והר"ח
במקצת הצדק אתו, כלומר את"ל שלשיטתם יש לשנות
השבת ביפן יש לשנות גם באוסטרליה ורוסיה והקו הוא
על היבשה, כי אין שום רמו בדבריהם לחילוקים הנ"ל.
אמנם יש להתפלל על מחבר זה שלא הביא דברי הרדב"ז
ולא אף אחד מכל המחברים הנ"ל מלבד דברי הראשונים,

קו התאריך הישראלי

תרג"ל ר' אהרן מ. כהן זצ"ל

זכ"ל קו התאריך 6

(צווי דעתן אכא"מ דיופון, ט"ג ראש"ה דגב.
שני קו התאריך דפ"ץ דגב.)

Library of the Hebrew University of Jerusalem
ארכיון הספרייה הלאומית

על ישראל. הנני מברך בכתיבה ותחימה טובה את כל אחב"י יושבי המזרח הרחוק שהשנה האחרונה הזאת תהי' קץ לגלותנו ונדודנו בגויים.

אהרן משה קיסילעוו
חופ"ק חארבין והגליל

ב

א' וילך ערב ראש השנה תש"א ייטיב ה' הכתיבה והחתימה להאי גברא יקרא מסו' בתורה ויראת ה' טהורה האלוף מו"ה אל"מ [ארי' ליב מאלין] ולכל חבריו שלום.

בערב ש"ק העבר הרציתי מכתב להרב ר' יחזקאל לעזוינשטיין שליט"א בתשובה על מכתב הרב חזון איש, בו הודעתי טעמי ונימוקי שלא אסכים לפסק דינו על דבר דחיית יום השבת ביפן ליום א'. ואחר שלחי את המכתב קבלתי טעלעגראמע מהקהלה העברית עיר קאבע (יפן) להודיעם חות דעתי בנידון זה, והשבתי ע"י טעלעגראמע שדעתי שבל ישנו מאומה מכפי שנהגו עד עתה בשבתות ומועדים ויום הכפורים, ומפני שבשבת הגידו לי, כי הרב חזון איש אדם גדול הוא ומהרבנים המצוינים בארה"ק, עברתי שנית על דבריו בשום לב, אך ראיתי ונוכחתי כי דבריו בנויים על יסוד רעוע ובלתי ברור ומוסכם. הוא מחליט כי הכל מודים שהיום מתחיל מקצה המזרח אף כי ספר יסוד עולם אין תחת ידי, אך כל המתברים שהביאו

דבריו ודברי יתר הראשונים המדברים מענין זה כולם מחליטים שהרז"ה הכוזרי מחולקים עם ר' אברהם בן יחיא ור' חסדאי ור"י בר ברוך, וזה מבואר במפרשי הכוזרי וגם הרדב"ז וארצות החיים שהעתקתי במכתבי הקודם. ומה שנדחק להתאים דברי הרז"ה והכוזרי לדעת הראשונים הנ"ל דכוונתם על נקודה המפסקת בודאי כל זה דחוק מאד דהא לא הוכירו בבריתם נקודה המפסקת בין קצה המזרח לים אוקיינוס ושאר דחוקים שמיישב להעמיד דבריו דלא פליגי כו'.

עכ"פ על יסוד דברים בלתי ברורים ומסופקים אי אפשר להוציא בהחלטה ברורה שביפן שבת נדחה ליום א', ועל ידי זה יתבדלו יהודי יפן כו', וכלי פסק יגרום חלול שבת ותשכח תורת שבת לגמרי. ואלו היה לנו ראייה ברורה מדברי הגמ' והפוסקים אשר מסיים אנו חיים, בודאי לא היה לנו להתחשב עם סבות כאלו, לשמור שבת ע"פ דיני התורה, אבל עכשיו שאין לנו רק ספקות בודאי צריך להתחשב עם מצב כזה כו' לכן כבוד הרב הגאון חזון איש במקומו מונח לא אוכל להסכים לפסק דינו. והריני מודה שיהודי יפן ישמרו שבת ומועדים מכל היהודים [כמזרח הרחוק]. וה' ינחני בדרך אמת.

אבקש אם אפשר להמציא דברי אלה להרב חזון איש.

הכותב והחותם
אהרן משה קיסילעוו
חופ"ק חארבין והגליל.

פרק מד. דעת דייני ומו"צ דק"ק בריסק, שלא לשנות השבת ויוה"כ ממנהג המקום, וגם לחוש לחומרא לדעת הבעל המאור שלא לעשות מלאכה דאורייתא ביום ראשון, אבל להניח תפילין, לא כדעת החו"א

מכתב הראשון פסק הלכה שנתקבל מהרב מהר"ר
שמחה זעליג מרי"צ דק"ק בריסק זצ"ל

בדבר השאלה אודות שבת בטאן-פראנציסקא וביפן, במרחק צ' מעלות מירושלים. העיקר בעיני לעשות כדעת בעה"מ, כי רב חילו של בעה"מ, ואינו נדחה בשביל איוה קושיא, ולא מצאנו מי מהראשונים שיחלקו עליו. (במכתב זה נעלם ממנו שהיטו"ע הביא דעת הראשונים שלא כדעת בעה"מ, המעתיק) ובעל יסו"ע לא הי' רק מלומד בחכמות ולא פוסק, וגם כפי הנראה אינו חולק רק על ענין המולד, אבל לא על ענין השבת, ואת הרדב"ז לא ראיתי ואינו לפני, כמה שנים השבתי כי הבעה"מ כיון שהוא מתחיל את חשבון ימי השבוע מירושלים, ומאחר את החשבון בי"ח שעות למקום המזרח, חשבתי כי לפי דבריו המקומות שמירושלים עד המזרח למזרח של ירושלים מאוחר עוד יותר, והבאתי ראי' מקבלת אנשי בבל ופרס שישיבים שם עוד מימי עזרא הסופר ויחזקאל הנביא והאמוראים, כי לא גלו משם והרי הם מקובלים שהשבת אצלם לפני השבת של ירושלים בשעות ולא מאוחר, וחשבתי כי נדחה בזה דעת בעה"מ. וחלקו לי כיון שלא הוכיר בעה"מ אודות מקום המרחק של מזרח ירושלים עד קצה המזרח, נראה כי הוא מודה ששם השבת כפי הזמן שבירושלים ואינו מאוחר

אח השבת לאחר זמן שבירושלים, רק למערכה של ירושלים עד קצה המזרח שהוא בערך סאן-פראנציסקא. ותביא הגאון ר' מיכל ראזענבערג זצ"ל ראי' דהרי עבר הירדן למזרח של ירושלים, וכי קסבר בעה"מ שהשבת בעבר הירדן מאוחר להשבת שבירושלים שהוא דבר שאי אפשר. ונמצא שאין קו' על הבעה"מ, ובפרט שלפי קו' אין נדחה דעת פוסק גדול כבעה"מ במקום שאין הראשונים חולקים עליו. והרי הרמב"ן שלא השיג עליו בזה, והרי הישראלים ולהבדיל הגוים שבאותן המקומות מתנהגים כדעת בעה"מ ואין לנו לשנות מנהגם (כוונתו בסן-פראנציסקא, המעתיק). והנה בדבר יאפוני, שהכוזרי, אשר גם הוא כהבעה"מ, כותב כי צין והוא כינא ויאפוני מאוחר לתם השבת לשל ירושלים בי"ח שעות, והרי הישראלים בחרבין שהוא מארץ כינא אינם מתנהגים כהבעה"מ. נראה דלענין תפלה שהוא ענין דרבנן, לא ישנה ממנהג הישראלים הישבים שם, ולענין איסורי דאורייתא יש לחוש לדעת בעה"מ שהשבת מאוחר לשל ירושלים, ג"כ באופן שמקדימים וגם מאחרים לשבת שלנו. ע"כ העתקה ממכתב הראשון.

פיצור ממכתב שני מהרב הנ"ל

ידוע, כי כל מעלה ממעלות האורך למזרח של ירושלים מקדמת השבת בארבעה מינוט קודם לירושלים, נמצא כי אם

3
=

יא
בג
או
הכ
מא
לע
ממ
ירו
אם
ירו
כתו
דאו
הנח
פו

ב
עיה
מצוו
במל
ישרו
לתת
שש
ולזה
זצ"ל
אלא
גם ב
הרב
שיטה
אחרי
ביום
בתול
על דו
אחד
ויהי'
שבדון
ומן ה
להחמי
להחמי
להל
בהאסי
רשי'
שנ"ת
הרב ה
פי (*
לעשות
ביום רו
ראה לע

על ישראל. הנני מברך בכתיבה ותחימה טובה את כל אחב"י יושבי המזרח הרחוק שהשנה האחרונה הזאת תהי' קץ לגלותנו ונדרדנו בגוים.

אהרן משה קיסילעוו
חופ"ק חארבין והגליל

ב

א' וילך ערב ראש השנה תש"א ייטיב ה' הכתיבה והחתימה להאי גברא יקרא מפו' בתורה ויראת ה' שהורה האלוף מו"ה אל"מ [ארי' ליב מאלין] ולכל חבריו שלום.

בערב ש"ק העבר הרציני מכתב להרב ר' יחזקאל לעוונישטיין שליט"א בתשובה על מכתב הרב חזון איש, בו הודעתי טעמי ונימוקי שלא אפכים לפסק דינו על דבר דחיית יום השבת ביפן ליום א'. ואחר שלחי את המכתב קבלתי טעלעגראמע מהקהלה העברית עיר קאבע (יפן) להודיעם חות דעתי בנידון זה, והשבתי ע"י טעלעגראמע שדעתי שבל ישנו מאומה מכפי שנהגו עד עתה בשבתות ומועדים ויום הכפורים, ומפני שבשבת הגידו לך, כי הרב חזון איש אדם גדול הוא ומהרבנים המצוינים בארה"ק, עברתי שנית על דבריו בשום לב, אך ראיתי ונוכחתי כי דבריו בנויים על יסוד רעוע ובלתי ברור ומוסכם. הוא מחליט כי הכל מודים שהיום מתחיל מקצה המזרח אף כי ספר יסוד עולם אין תחת יד, אך כל המחברים שהביאו

דבריו ודברי יתר הראשונים המדברים מענין זה כולם מחליטים שהר"ה והכוזרי מחולקים עם ר' אברהם בן יחיא ור' חסדאי ור"י בר ברוך, וזה מבואר במפרשי הכוזרי וגם הרדב"ז וארצות החיים שהעתיקו במכתבי הקודם. ומה שנדחק להתאים דברי הר"ה והכוזרי לדעת הראשונים הנ"ל דכוונתם על נקודה המפסקת בודאי כל זה דחוק מאד דהא לא הזכירו בדבריהם נקודה המפסקת בין קצה המזרח לים אוקיינוס ושאר הדומים שמיישב להעמיד דבריו דלא פליגי כו'.

עכ"פ על יסוד דברים בלתי ברורים ומסופקים אי אפשר להוציא בהחלטה ברורה שביפן שבת נדחה ליום א', ועל ידי זה יתבדלו יהודי יפן כו', ובלי ספק יגרום הלול שבת ותשכח תורת שבת לגמרי. ואלו היה לנו ראייה ברורה מדברי הגמ' והפוסקים אשר מפיהם אנו חיים, בודאי לא היה לנו להתחשב עם סבות כאלו, לשמור שבת ע"פ דיני התורה, אבל עכשיו שאין לנו רק ספקות בודאי צריך להתחשב עם מצב כזה כו' לכן כבוד הרב הגאון חזון איש במקומו מונח לא אוכל להסכים לפסק דינו. והריני מורה שיהודי יפן ישמרו שבת ומועדים ככל היהודים [במזרח הרחוק]. וה' ינחני בדרך אמת.

אבקש אם אפשר להמציא דברי אלה להרב חזון איש.

הכותב והחותם
אהרן משה קיסילעוו
חופ"ק חארבין והגליל.

פרק פד. דעת דייני ומו"צ דק"ק בריסק, שלא לשנות השבת ויהו"כ ממנהג המקום, וגם לחוש לחומרא לדעת הבעל המאור שלא לעשות מלאכה דאורייתא ביום ראשון, אבל להניח תפילין, לא בדעת החזו"א

מכתב הראשון פסק הלכה שנתקבל מהרב מהר"ר שמחה זעליג מו"צ דק"ק בריסק וצ"ל

את השבת לאחר זמן שבירושלים, רק למערה של ירושלים עד קצה המזרח שהוא בערך סאן־פראנציסקא. והביא הגאון ר' מיכל ראזענבערג וצ"ל ראי' דהרי עבר הירדן למזרח של ירושלים, וכי קסבר בעה"מ שהשבת בעבר הירדן מאוחר להשבת שבירושלים שהוא דבר שאי אפשר. ונמצא שאין קו' על הבעה"מ, ובפרט שלפי קו' אין נדחה דעת פוסק גדול כבעה"מ במקום שאין הראשונים חולקים עליו. והרי הרמב"ן שלא השיג עליו בזה, והרי הישראלים ולהבדיל הגוים שבאותן המקומות מתנהגים כדעת בעה"מ ואין לנו לשנות מנהגם (כוונתו בסן־פראנציסקא, המעתיק). והנה בדבר יאפוני, שהכוזרי, אשר גם הוא כהבעה"מ, כותב כי צין והוא כינא ויאפוני מאוחר להם השבת לשל ירושלים ב"י"ח שעות, והרי הישראלים בחרבוני שהוא מארץ כינא אינם מתנהגים כהבעה"מ. נראה דלענין תפלה שהוא ענין דרבנן, לא ישנה ממנהג הישראלים היושבים שם, ולענין איסורי דאורייתא יש לחוש לדעת בעה"מ שהשבת מאוחר לשל ירושלים, ג"כ באופן שמקדימים וגם מאחרים לשבת שלנו. ע"כ העתקה ממכתב הראשון.

קיצור ממכתב שני מהרב הנ"ל

ידוע, כי כל מעלה ממעלות האורך למזרח של ירושלים מקדמת השבת בארבעה מינוט קודם לירושלים, נמצא כי אם

4

יאפוני מרוקת מירושלים צ' מעלות, היא מקדמת השבת בשש שעות, ואם יותר מצ' מעלות היא מקדמת יותר, כפי ארבעה מינוט למעלה, וזה לפי דעת ר' יצחק ב"ר ברוך המובא בארצות החיים להגאון מלבי"ם. ולפי דעת בעה"מ, מאחר השבת שם לגבי ירושלים ב"י"ח שעות, נמצא כי לענין איסורי דאורייתא יש להחמיר כשני הדעות ולשמור ממלאכה מ"ח שעות, והוא שש שעות קודם השבת של ירושלים, ו"י"ח שעות לאחר שבת של ירושלים, וכו' וע"כ אם מנהג היהודים בחרבין וביאפוני להקדים השבת לשל ירושלים בשעות יש לסמוך עליהם בעניני דרבנן, וכבר כתב הגאון ר' עקיבא איגר, כי ב"גוט שבת" מקיימים העשה דאורייתא של קידוש היום, נמצא כי יתפלל כמנהגם. ולענין הנחת תפילין ביום ראשון שלהם*). יניח על תנאי, אם הוא

מחוייב הוא מניח לשם תפילין, ואם אינו מחוייב הוא מניח לים תכשיט ובלא ברכה, ויאמר בדרך שחוק "גוט שבת" כדי שלא יובן שם כי הוא משנה ממנהגם. ע"כ העתקה ממכתב השני.

פסק הלכה של הרומ"צ הבריסקאי רבי איסר יהודה מאלין וצ"ל

בניו הרב ר' מאיר והרב ר' נחמי' שהיו בין הגולים ביפן וכעת נמצאים בא"י אמרו לי "אבינו צוה עלינו לשמור שבת המקום ביפן כדין ולהחמיר במלאכה דאורייתא גם ביום ראשון, והמה ביפן התנהגו כן, והתנגדו והתפלגו מאלה שלא שמרו שבת של המקום כדין, עכ"ל. וכמוכח ביום הכפורים הדין שלא לשנות וכמו שפסק הגרש"ז דיגר.

פרק פד. האסיפה של גדולי ישראל בארץ ישראל שנקראה ע"י הגר"א הרצוג וצ"ל ליום ג'—ד תשרי תש"ב, לדון על קביעת תענית יהו"כ ביפן, ביום רביעי או ביום החמישי

ביום צום גדליה שנת ה"א תש"ב התקיימה בירושלים עיה"ק בביתו של הרב הראשי הגר"א הרצוג וצ"ל אסיפה מצומצמת מגדולי הרבנים בירושלים ולמחרתו נתקיימה במלון אמדורסקי אסיפת רבנים של גדולי התורה בארץ ישראל, על דבר השאלה שנתעוררה אז בין פליטי יפן אם להתענות שם ביום רביעי כמו בארץ ישראל, רק בהקדמת שש שעות קודם, וכמו שנהגו שם מקדמת דנא, או לאחר ולהתענות ביום חמישי שלפי חשבונם כדעת החזון איש" וצ"ל, ואותה השאלה נתעוררה גם בנוגע לשמירת השבת, אלא שבשבת יש עצה להחמיר שלא לעשות מלאכה דאורייתא גם ביום ראשון, אחרי ששמעו מפי בא כח של החזון איש הרב חיים זאב פינקל ז"ל בנו של ראש ישיבת מיר שהסביר שיטתו של החזון איש, ושאר המרצים כמו שמבואר להלן. אחרי דיון ארוך החליטה האסיפה לשלוח מברק ליפן שיצטוו ביום הרביעי. זו היתה אסיפה היסטורית, שכן בפעם הראשונה בתולדות עם ישראל, נולדה מחלוקת כזו בין חכמי התורה על דבר קביעת יום השבת במקום ידוע. והמחלוקת היתה בין אחד מגדולי הדור שקבע בפסק מוחלט לשנות יום השבת ויהו"כ ביפן, ושאר כל גדולי ישראל הרבנים המובהקים שבדור והאדמו"רים המפורסמים כולם פסקו שלא לשנות זמן השבת ויהו"כ מכפי שנהגו עד עכשיו, ואחרים הסכימו להחמיר בעשיית מלאכה דאורייתא ביום ראשון, וביהו"כ להחמיר לאכול פחות מכשיעור כמו חולה.

להלן אני מביא מה שכתבו הרבנים שהיו נוכחים בהאסיפה: הרב ר"מ טיקווינסקי בספרו "היומם", הרב רש"י וזין בספרו "לאור ההלכה", הרב ר"ד שפירא בספרו "ש"ת בני ציון", הרב ר"ש גורן במאמרו בהצופה תשכ"ז, הרב הראשי לא"י הר"א הרצוג במכתבו אלי בשנת תשי"ד.

*) לפי דבריו עיקר הוא השבת לפי המקום. וביום ראשון לא לעשות מלאכה ולהניח תפילין. ולפי"ז ביהו"כ צריך להתענות ביום רביעי. ויש שהחמירו ביום חמישי לאכול פחות מכשיעור. ראה לעיל פ"ג ביאור דבריו בהרחבה.

וכן הרב ר' איסר זלמן מלצר וכן הרב ר' צבי פסח פראנק, במכתבם אלי ובשו"ת הר צבי או"ח ח"א (ירושלים תשכ"ט) סימן קלה. וכן מסמכים אחדים מהארכיון של הגר"א הרצוג וצ"ל).

שאלת הגולים ליפן מגדולי א"י בקרב שנת תש"א

בספר "היומם" להגר"מ טיקווינסקי וצ"ל כותב וזה לשונו:

בקרב שעבר הגיעה שאלה זו אל שיאה: חכמי הישיבות ורמ"הם מליטא ומפולין גלו ממקומם ובאו עד קובא שביפן, כו', ובאו לכלל ספק, שמא כבר עברו את הקו, ודרשו בתכיפות מגדולי ארץ ישראל שיפתרו להם את שאלת מקום הקו להלכה, למען ידעו בניו להתנהג שם בקביעות יומם. ונחלקו גם גדולי אר"י דומניו בדעותיהם, ונשלחו תשובות נגדיות: הגאון בעל "חזון איש" (הוא הרב אברהם ישעי' קארעליץ) שליט"א [וצ"ל] השיב שאמנם כן הגבול הוא בסין, ובעברם ליפן כבר עברו את הקו, ועליהם לשנות את היום. האדמו"ר מגור שליט"א [וצ"ל], אחרי שאלו גם את דעתי וגם את דעת הרה"ג ר' דוד שפירא — השיב כדעתנו שלא ישנו את יומם, כי עדיין לא עברו את קו התאריך. וכאשר קבלו בני הישיבות והחמיהם שבקובא שתי תשובות שונות, החלו לשמור שם שתי שבתות. אולם בהתקרב יום

(2) בזה אנו מביעים תורתנו להרב יעקב גולדמן, מזכירו של הגר"א הרצוג וצ"ל ולבני ביתו של הרב, שהמציאו לדינו את המסמכים האלו.

(3) מן הדברים משמע כאלו האדמו"ר מגור וצ"ל סבר למעשה שיש קו תאריך ורק בשאלת יפן כתב שעדיין לא עברו את קו התאריך רק כשיגיעו למעלה ק"ס שם יש קו התאריך שהציע הרי"מ"ט ישנו יומם. וז"א ראה לעיל בראש הספר מה שמסר בשמו בנו (פורסם לראשונה ב"הפרוס" שבט תשי"ד). שברוך כלל ישמרו את השבת בכל מקום כמו ששומרים עכשיו ולא להנהיג חדשות. וכ"כ הגר"א מלצר וצ"ל והגר"צ פונק וצ"ל וראה להלן שער ט' שלדבריהם אין שום קו בים לשנות היום.

تلغراف TELEGRAM מברק

260

SS SS 105 199 KOBE 25 12 1820 VIA IMP

تعليمات ادارة

respecting this Telegram

Handed in at

הוראות משרדיות

يجب ان يرسل هذا التلغراف مع كل استلام بخصوص هذا التلغراف

Time

on

التاريخ

את הסופס הזה צריך לצרף לכל הקירה הנערכת בנידון הסברק הזה.

Received at

הזמן

ביום

وصل في

נתקבל ב

To NLT RABBI KISHKOWSKI ALJER HERCOG SOLOWIECZIK FIJKEIL MELTAER HORNSHTIN

'HAUSE JERUSALEM =

350 JEWSS APPEAL RESCUE ANSWER IMMEDIATELY WHICH DAY TO FAST YOMMKIPUR

UNIONRBIS AND KOBBALEBATYM =

המברק נשלח מקובה שביפן, ונתקבל בירושלים ביום 12 לספטמבר 41. ובו נאמר: אל הרבנים מישקובסקי, אלטר (האדמו"ר מגור), הרצוג, סולביצ'יג (הרב מבריסק), פינקל (ראש ישיבת מיר) מלצר, בתי הורנשטיין, ירושלים. 350 יהודים, מתחננים הצילו, ענו מיד, באיזה יום לצום יום הכפורים. אגודת רבנים, ובעלי בתים מקובה.

הגריי"א הרצוג וצ"ל החליטו או לקרוא לאספת רבנים, לדון בשאלה.

להלן צילום הזמנה ששלח למשתתפי הכינוס.

משרד הרב הראשי לארץ-ישראל
OFFICE OF THE CHIEF RABBI OF THE HOLY LAND

Jerusalem
P. O. Box 1102
Phone 2361

ב"ח

עשיק לסדר אתם נכבדים, תשי"א.

מע"כ הרה"ג שלישי"א.

ביום ד' תשרי הכעל"ש, תשי"ב, כשעה 4 אחה"צ, כדיוק גמור,

במלון אמדורסקי, רחוב בן יהודה, ירושלים עירי"ק ת"ו, תקיים

כ"ה אספת רבנים בענין השאלה שהגיעה בשם שלש מאות וחמשים נפש

מישראל בעיר קובי, יאפוני, לאמר "הצילו הידיעו באיזה יום

יחול אצלנו יום הכפורים הבא ועל החתום: איחוד רבנים ובעלי

בתים בקובי".

כ"ת יקבל נא כזה העתקות מהקונטרסים של החזון אי"ש שלישי"א

ושל הרב הגרי"ם שיקובניצקי שלישי"א בנוגע ליום השנה במקומות החס.

לושה כזה גם כן רשימה של ספרים לעיין בהם.

בבקשה לכוא להאספה הזאת והשוכן בציון יאיר עינינו

במאור תורתו הק' וישיב שופטינו ככראשונה ויועצונו כחתלה

המרה בקרוב.

בכרכת כוח"ש וככבוד רב

יצחק אייזיק וואלף
לוינא

5

FOREIGN DEFERRED AND LETTER TELEGRAMS ONLY.

Original No. _____
 Prefix _____
 Office of Origin Route and Service Instructions _____
 Words _____
 Charge _____
 Sent by _____
 Mile _____
 To _____
 At _____
 Date Stamp
 18.9.41

Address: **Union Rabbinical and Balabattim Jewish Committee**
Kobe

ADDRESS	כתובת	Union Rabbinical and Balabattim Jewish Committee	
IN REPLY	בתיבת	your cable	
Decided you	קבעתם	fast Wednesday	12/9 meeting
the days of	ב"ה	the week	according to
I add none	אין	dare risk	Japan stop
should eat	אין	that day	on my part
Paragraphs	פסקאות	seven and eight.	fasting also
			Thursday but
			Chalm Sectich 618
			Chalrabab1
			Herrzog

*The sender need not indicate a route unless the charge depends on the route selected.
 † Strike out the indications not required.

תרגום לעברית

אגודה הרבנים ובעלי בתים עדה היהודית בעיר קאב

289.41

בתשובה למכתב שלכם מיום 12.9, אספת הרבנים החליטה שתענית יום הכפורים הוא ביום רביעי לפי חשבון תמוז בתמוז. אני מוסיף מודע, אין לצום גם ביום המשיי לפני סוכה, אבל יש להותיר ביום המשיי לפי המבואר בש"ע א"ח ט"ו תרי"ח סעיף ו"ז.

הרב הראשי הרצוג

6

הכפורים וא"א לקהל חרדי של מאות רבות, וי"א של אלפים ב"פ, לצום שני ימים מעל"ע רצופים, התחננו בטלגרמות תכופות בבקשות שגדולי אר"י יתכנסו ויחליטו על היום שעליהם לצום.

להזמנה (שצילומה נדפס בעמ' רמה) הוסיף עוד נספח אשר תוכנו הוא כדלהלן:

ב"ה.

בענין קביעת יו"כ ב"פ

יש לעיין ברו"ה ר"ה כ"י. כוזרי מאמר ב' סימן כ"י. יסוד עולם לרבינו יצחק בן יוסף הישראלי מטוליטולה, תלמיד הרא"ש, מאמר ב' פרק י"ז. וגם מאמר ד' פרק ח' ס'. ספר "דברי חכמים", נדפס בוורשא תרל"ו בעריכת הרב לוי, תכנו קובץ תשובות בענין זה של קביעת הקו המתוך (מערידיאן) בנוגע לימי השבוע. ספר "שו"ת בני ציון", נדפס בירושלים עיה"ק שנת תרח"ק, ושם נמצאים עוד מקורות. שו"ת הרדב"ז חלק א סימן ע"ו. יעויין גם תוס' ר"ה כ"א ד"ה לוי, בטורי אבן שם. ובספר ערוך לגר שם. בשו"ת נחלת יעקב סי' ד' ה'. ספר מחר חודש ל' משה חיים רימוני, ספר כתוב שם להראב"ד ו"ל על ראש השנה, ע"כ.

לאחר האסיפה, נשלח ע"י הגר"א הרצוג המברק המובא לעיל (בעמ' רמו).

מי הם חרכנים שלקחו חלק באסיפה

אמנם אין בידינו רשימה מלאה של המשתתפים אבל יש בידינו רשימות המכילות את שמות רובם.

הגר"ש גורן שהשתתף באספה כותב בהצופה כ"ז גיסון תשכ"ז: כנס של כ"ג רבנים שזומנו ע"י הרבנים הראשיים לא"י בירושלים לדון בשאלה זו, אשר נוגעת לא רק לקביעת יו"כ ב"ה במזרח הרחוק אלא גם לכל שבתות השנה המועדים. בין הרבנים שזומנו לכנס הג"ל, בנוסף להרבנים הראשיים, [הרב יצחק אייזיק הרצוג, הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל] היו הגאונים נח"י נפש הגרא"ז מלצר, הגרצ"פ פראנק, הגר"י מישקובסקי [הרב דקריניק, שעמד אז בראש ועד ההצלה], הגר"י קלמס, [הרב דמאסקווע], הגר"מ טיקוצינסקי וזכר כולם לברכה, ע"כ.

הרבנים ממועצת הרבנות הראשית ה"א, או הג"ר מ"א וויליאמס, הג"ר ראובן כ"ץ מפתח תקוה, הג"ר יוסף לוי, הג"ר מ"א עמאל מתל-אביב, הגר"ב מארקוס מחיפה ועוד, ולא ברור מדבריו אם היו כולם נוכחים או רק חלק מהם. מלבדם, (כפי שמתברר ממקורות אחרים) היו נוכחים הגר"ש יפה מתל-אביב, הגר"ש הילמן מלונדון, הרב חיים זאב פינקל והרב דוד שפירא (מתברר הספר בני ציון), זכר כולם לברכה. כמו כן השתתפו באסיפה הרה"צ רש"י ווין והגר"י מרצבך יב"ח (הרשימה השלמה בעיקר על פי "הצפה" מיום ט תשרי, עריה"כ תש"ב, וכן על פי דברי

כמה מן המשתתפים, אשר יובא להלן.) כאמור לעיל תוצאת האסיפה היתה, המברק שתוכנו הובא לעיל, להלן נביא דברים על האסיפה מפי אחרים מן המשתתפים בה.

"אסיפת גאוני ורבני ארץ ישראל"

על מהלך האסיפה, כותב הגר"מ טיקוצינסקי, בתחילת ספרו היומם: "ויאסוף הגאון מוהר"א הרצוג שליט"א הרב הראשי לארץ-ישראל, אסיפה מגאוני ורבני ארץ-ישראל אשר תדון ותחליט מה להשיב לשואלים. ואם כי רבים מגדולי ארץ-ישראל השתמשו מלבוא להאסיפה, בנימוק, שטרם ירדו לעומק דברי הראשונים בכדי לחוות דעתם צ"ו, התכנסה בכ"ז כנסיה רבתי חשובה אשר נשאה ונתנה בענין בכל כובד הראש.

ראשונה הרצה בכנסיה רב אחד, בשם הגאון "חזון איש" וברר את דעתו ואת שיטתו, שביפן היצאת מגבול צ" המעלות (ומגבול היבשה) צריכים לשנות את היום, ואני הרציתי על שיטתי אני, שהמרכז שלנו הוא ירושלים, וקו התאריך הוא בקו המקביל ק"פ מעלות מירושלים, לפיכך אל לשנות ביפן את היום. הרצו עוד שני רבנים הרב ר' דוד שפירא מחבר ספר "בני ציון" עפ"י שיטתו בספרו, שתליית המאורות היתה 45 מעלות למזרח ירושלים, וסוף צ" המעלות הוא 135 מזרח ירושלים. והרב ר"ש גרונצקי חיווה את דעתו: שחושבים את תשעים המעלות מאמצע הישוב שהוא כ"ד מעלות למזרח ירושלים. ושלפ"י סוף תשעים המעלות הוא 114 מזרח לירושלים. ובכל אופן היינו תמימי דעה בנוגע ליפן, שאין לשנות שם את היום. דיבר גם הפרופסור ר"א הלוי פרנקל, שבעיקר הודהה עם דעתי (אני), אלא שהעיר עלי בנוגע לאלאסקה (וגם אני בעצמי העירותי ע"י באסיפה המצומצמת שכ"נס הרב הראשי יום קודם). ואחרי הדיון, החליטה האסיפה שלא ישנו ביפן את יומם. (של אר"י, וששם מתקדש היום בשיעור 6.40) וכנהוג שם ותהי דעת רובם לתלגרף אליהם שיצומו רק ביום הרביעי למנות את יומם כמו בחינא. מקצת הרבנים חוו דעתם לתלגרף שהחמירין יאכלו ביום המחרת פחות מכשיעור. ואני אם כי דעתי היתה בהחלט עוד מלכתחילה שעליהם

4) הפרופ' אברהם הלוי פרנקל ד"ל כותב ב"הצופה" מיום כ"י אלול תש"א על עמדתו כי היא "קרובה להשקפת הרב י. מ. טיקוצינסקי, (אבל אינה מזדהה עמה)". יש להעיר כי השתתפותו של הפרופ' פרנקל באסיפה, הייתה עילה להתקפה על האסיפה, שכביכול לא היתה אסיפה תאויה לדון בשאלה הלכתית. אולם התקפה זו אינה מצדקת. הפרופ' פרנקל טותח את מתכנני ב"הצופה" במילים אלו: "הרב ש. י. ווין במאמרו 'לשאלת השבת במזרח הרחוק' (הצופה י"ג אלול) הביא גם את דעתי, שהבטתי לו לפי בקשתו, והספתי לו, שאינני מוספר לתפוס עמדה בדבר חלכה, דעתו, אינה אלא דעת חריוט", ע"כ. הרי לפנינו שהפרופ' פרנקל כלל לא זאה את עצמו כמשתתף בדיון מן הבחינה ההלכתית, וכשמסר לשומעים את דבריו. (בעיקר כמובן כמה שנוגע לדברים המדעיים של תבנית), הדגיש שדעתו בקביעת החלכה היא דעת חריוט. (וזאת למרות שבאמת היה גם תורני, כידוע).

לצום רק ביום הרביעי, עם כל זאת, אחרי שנודעו בהמשך זמן האסיפה שהגאון בעל "חזון איש" תלגרף אליהם שיצומו ביום החמישי — אמרתי שלא לתלגרף כל עיקר, כי באם יודיעו להם לצום ביום הרביעי ימצאון בהם שיצומו שני ימים, בחששם לשתי הדעות, ונכניס ח"ו קהל גדול בספק של סכנת נפשות. ואע"פ שנמצאו תומכים לטענתי זו היתה התוצאה שכן נשלחה הטלגרמה, ורובם צמו שם ביפן כנהוג ביום ד', ויחידים צמו ביום ה' ואחרים בשני הימים, עכ"ל.

"מועצה של גדולי התורה בא"י"

הגרש"י ז"ל שליט"א שה"י נוכח באסיפה כותב בספרו לאור ההלכה (מהדורה ב) דף רפח. וז"ל:

"והרבנות הראשית בירושלים קראה למועצה של גדולי תורה בארץ ישראל, ואחרי ששמעה דיונים רבים ודעות שונות החליטה פה אחד לבלי לשנות בקובא את יום השבת ויום הכפורים. מבלי לקבוע עמדה באיזו נקודה מתחיל מגין הימים, החליטו שעל כל פנים יפן כולה, וקובא בכלל, אינה משנה את חשבון הימים בשביל שיטת הכוזרי והמאור. וכך הבריקו לקובא, ורובם כן עשו שם. למן אז נחפרסמו שוב דיונים מעמיקים בשאלה זו ודעות שונות, עכ"ל.

"רמ"י הישיבות שרי התורה והיראה"

הגר"ד שפירא שליט"א בספרו שו"ת בני ציון ח"ב (סימן י דף פב, ירושלים תש"ז) כותב:

"ובאסיפת הרבנים ורמ"י הישיבות שרי התורה והיראה שנתאספו בעיה"ק ירושלים תובב"א, ביום צום גדלי' שנת

ה' תש"ב ושגם כ"ק הגאון האדיר ציס"ע שר התורה החזון איש זצ"ל שלח בא כח להכינוס שמה [לפי הכתוב בעתון הצופה ט' תשרי תש"ב ה' זה הרב חיים זאב פינקל בנו של ראש ישיבת מיר] שיציע דבריו שמה, וגם אני הצעיר באלפי ישראל נדרשתי מטעם הרבנים הגאונים לבוא להכינוס כדי לדון אודות הפליטים מאחב"י מפולין וליטא שגלו ליפן, שלא ידעו איך להתנהג שמה בענין חשבון ימי השבוע והחודש ושבתות ומועדים, ורפקו על פתחי גאוני ארה"ק להשיב להם הלכה למעשה. והצעתי אז שלא לשנות ביפן את חשבון הימים מכפי אשר החזיקו עד אז, וכמו שהארכתי בזה מכבר בספרי (שו"ת בני ציון סי' י"ד קונטרס הלכתא רבתי לשבתא) אשר כבר הוצאתי לאור בשנת ה' תרח"ץ, אשר העיר ה' את רוחי מכבר לברר הלכה זו, וכן השבתי לבקשת כ"ק הגאון הצדיק אביר הרועים האדמו"ר רבי אברהם מרדכי אלתר מגור זצ"ל, שבאה אליו השאלה מתלמידיו וחסידיו הפליטים מפולין שגלו ליפן, ומסר לי השאלה להשיב חוות דעתי בזה. תמצית דבריו שהקו של תורה הוא במקום שקבעו או"ה הקו הבין לאומי קל"ה מעלות מירושלים וכתב "לב מלכים ושרים ביד ה', ובהשגחה העליונה הסכימו לכוון בזה להקבלה והמסורה שלנו". ויש להוסיף כי שיטת הרב יונה מרצבך מובאת להלן בפרק זה. ושיטת הרב אלתר בנימין ראבינאוויטש ז"ל מובא לעיל פכ"ט דעתם נוטה ג"כ קרוב ממש למקום קו התאריך הבין לאומי. אמנם כל אחד על פי יסוד אחר. וכן הרב אלי' הנקין מנויארק ז"ל מובא לעיל פס"ט לפי חשבוננו נופל הקו ממש במקום שהיום הוא הקו הבין לאומי כמו לדעת הרב שפירא. וגם שיטת הרב ר"מ טיקוצינסקי בתשובתו האחרונה לעיל, לא רחוקה משיטה הנ"ל. ולכולם אין לשנות ביפן.

פרק פו. פסק הלכה מגדולי הדור גאוני א"י ובראשם הגרא"ז מלצר והגרצ"פ פרנק והגריא"ה הרצוג שאין לשנות ח"ו את השבת ויוד"כ ביפן ולא בשום מקום בעולם, וכן הסכימו צדיקי הדור

בו עד היום הזה ועד בכלל, והוא הדין לשאר מועדי ישראל*.)

להלן אני נותן קיצור המכתבים שכתבו אלי בשנת תשי"ד ולעיל בחקדמה להספר נתתי אותם בשלימות.

האספה הגדולה של רבני ארץ ישראל

ידוע ומפורסם על האספה הגדולה של רבני ארץ ישראל שהתקיימה בירושלים עה"ק ת"ו בשנת תש"ב ע"ד השאלה שהגיעה אז מיפן מהישיבות הגולות אם עליהם לשנות את יום השבת, והוא הדין ליום הכפורים וכל מועדי ישראל. מפני שיטת הרו"ה ז"ל הידועה שהיום משתנה תשעים מעלות מירושלים.

החלטתנו או היתה שלילית בהחלט גמור, היינו שחלילה לשנות. אני מדגיש וחוזר ומדגיש שאני עומד באותה הדיעה של החלטת הנה"ל שחלילה לשנות יום השבת ושהכל חייבים לקדש אותו יום השביעי בחור שבת קדש, שהחזיקו

* בהמברק שנדפס לעיל מבואר שהוסיף מדעת עצמו שיש להחמיר ביה"כ לאכול פחות מכושעור, וטעמו מפני שלפי דעתו ראה בזה ספק גמור מפני שהיו לפניו בכתב שתי שיטות צ' מעלות וק"פ מעלות. הגרא"ז מלצר והגרצ"פ פרנק, לא הביעו דבריהם בכתב רק בע"פ שאין לשנות את השבת ויה"כ ואחרי שכתבתי הקונטרסים שלי בענין זה וביררתי שהעיקר כהשיטה שאין לנו מה"ת שום קו רק מורח ומערב וכשיטת הרדב"ז שעיקר ההלכה מונה ששה ומשמר שביעי. ואחרי שבאתי לאהק בשנת תשי"ד ובררתי לפנים שיטתי או כתבו אלי שהמה מסכימים לשיטתי ואז נתבאר לו העניין יותר והשמיט במכתבו החומרא שהזכיר

פסק דינו של הכ"ד בא"י

גם אני מסכים לפסק דינו של הכ"ד בא"י שהוא מבוסס על תשובת הרדב"ז, וכן פסק בעל שואל ומשיב והגר"ש מוהליבר ועוד הרבה מגדולי ישראל, שאין לשנות ח"ו את השבת בשום מקום בעולם לא ליום ראשון ולא ליום שני, כי אין לנו בש"ס ושלחן ערוך שום רמז להתחשב בשמירת שבת עם קיום, אלא העיקר מונה ששה ומשמר שביעי, ובכל מקום בעולם ישמרו את השבת כמו ששמרו אותה עד עכשיו. עש"ק פ' וירא תשי"ד י"ד מרחשון

נאום איסר זלמן מלצר

פסק דינו של ועד הרבנים בעיה"ק

זה למעלה מעשר שנים שעל ידי הפליטים שנתיישבו ביפן עלתה על הפרק שאלת קו התאריך של שבת ויהכ"פ, ובזמנו נשאלתי כיצד יתנהגו שם אלה הבאים מאירופה דרך צין ליפן, ואז השבתי שעליהם לשמור את יום השבת כפי מה שנהוג ביפן כפי חשבונם וכשבון א"י, ולא לשנות ח"ו ליום אחר. אמנם אלה שבאים לשם מאמריקה עליהם לשנות חשבון המקום שיצאו משם ולשמור כיום שנהוג ביפן. והנה במשך הימים עלתה חקירה זו בפני ועד של רבנים בעיה"ק ופסקו ג"כ כשיטה זו כו'.

כן פסק הרדב"ז בתשובה הלכה למעשה כהיסוד עולם שהשבת בכל מקום בעולם מונה ששה ומשמר שביעי, ובזמן האחרון פסק כן בעל שואל ומשיב ג"כ על יסוד דברי

פרק פז. שמות הרבנים שהשתתפו באסיפת הרבנים שפסקו שלא לשנות השבת ויוד"כ ביפן

- א. הרב הראשי יצחק אייזיק הלוי הרצוג. וכן כותב במכתבו אלי, נדפס בנועם ח"י"ד, ולעיל בהקדמת הספר.
- ב. הרב הראשי בן ציון מאיר חי עזריאל. בשו"ת משפטי עזריאל ח"א סימן כט, תשובה בענין זה.
- ג. הרב ר' איסר זלמן מלצר ר"מ בישיבת עץ חיים. במכתבו אלי, נדפס בנועם ח"י"ד, ולעיל בהקדמת הספר שלא לשנות.
- ד. הרב ר' צבי פסח פראנק ראב"ד בירושלים. נדפס בספרו שו"ת הר צבי. ובמכתבו אלי נדפס בנועם ח"י"ד ולעיל בהקדמת הספר פוסק להתענות ברביעי וח"ו לשנות יום השבת מכפי שנהוג עד עכשיו.
- ה. הרב יחיאל מיכל טיקוצינסקי. בספרו "היומם", ולעיל פרק פה.
- ו. הרב ר' ש"י ז"ל. ולעיל פרק פה. ובשער ששי פס"ב—10.

במברק שלו וכשיטת הגרא"ז מלצר והגרצ"פ פרנק שאין כאן שום ספק כי השבת ויה"כ בחוקת קדושתם הגמורה עומדים ואין כאן מקום לספיקות. וכמו שהסכימו רוב הרבנים בהאספה נגד החומרא שזה מתאים רק ליחידים אבל אין להטיל חומרא כזו על הקהל כולו.

7

הרדב"ז, וזה מקרוב נדפס בירושלים ספר תשובות מהגאון ר' שמואל מוהליבר הגאב"ד מביאליסטאק (ומקודם נדפס בקונטרס דברי חכמים). שהוא מרעיש עולמות על מי שרוצה לפגום בקביעת יום השבת לנטות מהפסק הנוכח, ובהיות שצנין זה עלול לסכן את קדושת יום השבת אם יוטל ח"ו איזה ספק בקביעתו לזאת חוב קדוש הוא על גדולי דורנו לעמוד על המשמר ולהיות מגודרי גדר שלא יבוא מי שהוא לפרוץ בקדושת השבת ובקביעתו בכל מקום בעולם מכפי ששומרים אותו היום וכו'.

נאם צבי פסח פראנק

ה"ד גדולי הארמו"רים בדר

- א. כ"ק אדמו"ר אברהם מרדכי אלתר מגור זצ"ל, השיב לשואליו להתענות ביום רביעי ולא לשנות את השבת בשום מקום מכפי ששומרים עכשיו.
- ב. כ"ק אדמו"ר יוסף יצחק מליובאוויטש ז"ל, השיב ג"כ לשואליו שאל ישנו את יום השבת.
- ג. וכן פסק כ"ק האדמו"ר ר' שלמה מזוויל זצ"ל שה"י לו ידיעה עמוקה בעניני קדו"ה, ולפי מה שמסר לי אחד מתלמידיו שלח שליח מיוחד להתוודא שלדעתו הרמב"ם חולק על הרו"ה ואין לשנות את יוה"כ*.)
- ד. וכן כ"ק אדמו"ר באמשענאב, ר' שמעון שלום קאליש זצ"ל, שה"י שם על אתר ביפן, נהג להתמיר במלאכות דאורייתא ביום ראשון ולא במלאכות דרבנן.

פרק פז. שמות הרבנים שהשתתפו באסיפת הרבנים שפסקו שלא לשנות השבת ויוד"כ ביפן

- ז. הרב דוד שפירא מירושלים. בספרו שו"ת "בני ציון" ולעיל פרק פה. ולעיל פכ"ו.
- ח. הרב שלמה גורן, הציע לעשות קו התאריך קי"ד מעלות מא"י כשיטת הראשונים הסבורים כן ראה לעיל פרק עד. מבוארים הפרטים.
- ט. הרב יונה מרצבך. בקונטרס "השבת ומזרח העולם" אות מז. בנועם כרך יד. ולהלן בפרק זה.

* בספר זכרון עקידת יצחק להרב אלעזר בריוול (ירושלים תשכ"א) בסוף הספר דף מה. כותב בזמן שעלתה שאלת תענית יוה"כ ביפן כתב להוכיח כדעת החו"א והלך לקבל הסכמה מהרה"צ הק' דבינו שלמה גולדמן ז"ע אדמו"ר מזויעהיל והוא לא הסכים לכל הכתוב שם, והסביר לי כי יושבי יפן והסביבה עליהם להתקדם ולא להתאחר. דברי הגרי"מ טיקוצינסקי בדבר זה הם נכונים, ועוד אמר לי כיון שהדבר נוגע גם בענין שמירת שבת קודש, כי לא כל אחד יכול לשבות שני ימים ובכך הפחיד עלי לא לנגוע בקדושת שבת עכ"ל ובעל פה הוסיף שאדמו"ר מזוויל אמר לו שזמן רב קודם שעלתה השאלה בנוגע ליוה"כ ביפן ביקר אצל הרב הרצוג ז"ל וא"ל כשתעלה שאלה כזו או יש לפסוק כנ"ל להקדים ולא לאהר. כן מבואר בדבריו כמ"ש במק"א שהוא הסכים להרב טיקוצינסקי רק בנוגע לשיטתו שביפן יש להקדים ולא כהחזון אי"ש, אבל לא דבר כלום ע"ד שיטתו שיש קו תאריך אחרי ק"פ מעלות.

י. הרב שמואל יצחק הילמן.

יא. הר"ש יפה מתל-אביב.

יב. הרב חזקיה יוסף ממשקובסקי.

יג. הרב יעקב קלמס רב דמוסקבה.

הרבנים שכתבו דעתם שלא לשנות ויש שהביעו בע"ש דעתם שמסכימים עם הפסק של הבי"ד בירושלים שלא לשנות

יד. הרב משה אהרן קיסיליטו הרב דמתא בחרבין ויפן. שתי תשובותיו נדפסו לעיל פרק פג. פסק שלא לשנות את השבת ויה"כ.

טו. הרב שמחה זעליג ריגד מ"צ דבריסק. שתי תשובותיו נדפסו לעיל פרק פד. ובפאה"ד ח"ג דף שכ—כא, פסק לשמור שבת כדין שבת המקום ולהזהר במלאכה דאורייתא גם ביום ראשון ולהניח תפילין ביום ראשון, וכמובן להתענות ברביעי, ומי שיכול יאכל פחות מכשיעור ביום החמישי.

טז. הרב אהרן קופלר. כפי המבואר בתלפיות ניו-יורק ח"ג דף 178 ובפאה"ד דף שכב, הלך בשיטת

חותנו הגרא"ז מלצר, להתענות ברביעי.

יז. הרב חזקאל אברמסקי. שלא לשנות את יוה"כ והרוצה להתמיר יאכל ביום חמישי פחות מכשיעור.

יח. הרב זאב מינצברג. מפי הרב יעקב גולדמן מוכירו של הרב יצחק אייזיק הרצוג, היתה דעתו להתענות ברביעי.

יט. הרב איסר יהודה מאלין מ"צ דבריסק. לפי עדות שני בניו בירושלים הזהיר אותם אביהם קודם נסיעתם לשמור שבת המקום כדין גם שלא לעשות מלאכה ביום ראשון אמנם להניח תפילין, וכן נהגו ביפן. וכמובן לשיטה זו יש להתענות ברביעי, ומי שיכול יאכל פחות מכשיעור ביום חמישי.

כ. הרב אלי הענקין. ב"הפרדס" כשיטה הנ"ל שלא לשנות, ולעיל פרק סס—ע.

כא. הרב אלהר בנימין ראבינאוויטש. במאמרו ב"הפרדס" (אייר תשי"ד) שלא לשנות.

כב. הרב מרדכי הירשפרונג. בתשובתו הנדפסה ב"הפרדס" (תשי"ג) ולעיל פע"א שלא לשנות.

שער שמיני

הרב מנחם מ. כשר

לבעיית קביעת קו התאריך

באוסטרליה וניו-זילנד

7 ← הראו לי בכתב-העת „מחניים“ חוב' קיד, מאמר „השבת בארצות הצפונות ומזרח הרחוק“ מהגר"ש גרון שליט"א, הרב הראשי לצה"ל. בו כותב, בין שאר הדברים, „לפי שיטה זו של החזון איש חייבים לקבוע את השבתות ביפן, בפיליפינים ובאוסטרליה ביום ראשון ולא ביום השבת המקובלת במקום“ כו. חזר על דבריו הגר"ש בעתון הצופה כ' ניסן תשכ"ו: „ושיטת החזון איש — שלפי דבריו יש לשנות את השבת המועדים בכל האיזור מורחה ממעלת האורך מגרינז' עד 180 מעלות“ עכ"ל.

א. תמה אני איך אפשר ליחס ל„חזון איש“ הנחה כזאת בזמן שהדברים מפורשים להיפך בקונטרסו „ח"י שעות“ בדף כב, כותב „וכן ארץ אוסטרליא המתחילה כנגד צ' מעלות ומארכת חוץ לצ' מעלות דינה כסיביר ומקדמת לירושלים“. ומפרש שם להדיא משום שיש בזה דין גרייה וכיון שחלק מיבשת אוסטרליא היא במזרח גורת אחריה כל היבשה למזרח. ובשעה שאמרתי לה„חזון איש“ בביקורי האחרון אצלו שיש מי שרוצה לומר כן לשנות את יום השבת באוסטרליא, אותו צדיק נודעזע ואמר שום איש לא ישמע לו, והדברים נתפרסמו בקונטרסי „השבת ומזרח העולם“ דף 31. תדפיס מהפרדס שבט תשי"ד. נויארק.

ב. כן מה שכתב ביחס לשיטתו שהקו הוא 149 מזרחה לגרינוויץ, „וצא שלפי הקו שלנו תמצא נירזילנד באיזור מערבי של העולם, חייבים הם לאחר את השבת, דהיינו לנהוג שבת ביום ראשון המקובל שם, ולא בשבת המקובלת במקום“.

יש להתפלא שכנראה לא הגיע לידו הקונטרס הנ"ל בו בררתי שלפי שיטת הראשונים והאחרונים שכתבו בענין זה, העיקר שאין לשנות את השבת בשום מקום בעולם מכפי מה שהחזק עד יום. וכן פסקו הלכה למעשה שלשה גדולי ישראל בשנת תשי"ד הגר"א זלמן מלצר זצ"ל, הגרצ"פ פרנק זצ"ל והגרי"א הלוי הרצוג זצ"ל, „שחלילה חס לשנות את יום השבת ליום אחר מכפי ששומרים אותו עד היום, ובכל מקום בעולם ישמרו השבת באותו היום ששומרים עכשיו“.

התוכן

השטחים ששותרו הרב עכדיה הראיא קעח
 חבר ב"ד הגדול, ירושלים

הערות וביירוים

הערות לנתעם	הרב אפרים גרינבלט	קפה
בידור בדין „קם ליה בדרכה מיניה“	הרב אהרן גרינבוים	קצט
הערות בענינים שונים	הרב חנוך זונדל גרוסברג	רג
בעיות בררך הלימוד	הרב יהודה ב"ר י"א הלוי, לוי ניריווק	רו
שער הלכה	הרב שמואל הרלי"ם ירושלים	רלן
" "	הרב זאב רוב פלונים	רמט
" "	הרב צבי הרכבי ירושלים	רסא
" "	הרב כ. י. הירש ירושלים	רסה
על השלום	הרב יוסף אלי הענקין ניריווק	רע

נרצם י"א

ונדפסו דבריהם בירחון הפרדס ובמאסף קול תורה המופיע בירושלים. ושם ביארתי גם כל השיטות השונות בענין זה.

ובנוגע לניחולאנר מבואר בשו"ת בית אברהם (ירושלים תרס"ח) להרב ר' אברהם עבר הירשוביץ (מו"צ במעלבורנא, אוסטריא) שבשנת תרנ"ד נסע מאוסטרליא לניחולאנר ובשבת קדש התפלל בביהכ"נ עם הציבור ונמצאו שם או כמאה משפחות של יהודים החזיקו השבת כמו באוסטרליא, כפי חשבון המזרח, וכתב לרבו הגר"י אלחנן זצ"ל על סדר נהגו בשבתות גם ביפאן. וענה רבו על ידי שליח שאין דרך אחרת מכפי שנהג. — מכאן שכן נהגים שם בקביעת יום השבת קרוב למאה שנה, ואיך אפשר לעורר היום מחשבות על אפשרות של שינויים בקביעת יום השבת, נגד פסק דין של הרבנים הנ"ל. כי אפילו הדיבור והפרסום של רעיון זה יכול לגרום קלקולים.

ואפילו ה"חזון איש" לשיטתו שהים הגובל את יבשת צין הוא הגבול והקו התאריך, וביפאן, לפי דעתו, צריך לשנות ולקבוע השבת ביום ראשון האזרחי, אמנם באוסטרליא אמר מפורש שלא ישנו. ועל מעמד ניו זילאנר לא דבר כלום, אף כי לכאורה לפי שיטתו צריך ה' לקבוע ביבשת ניו זילאנר — שהיא בקו 165 מזרחה והיא נפרדת 15 מעלות מיבשת אוסטריא, ולא שייך בה דין גרירה, — שינהגו בה שבת, כמו ביפאן, ובכל זאת לא פסק להם שישנו את שבתם, וכ"כ בספר "היום" דף יח, ומה שהכריח להגאון בעל חזו"א שליט"א לחדש שלא המעלות נדונית כאן אלא היבשה הנטפלה לירושלים, מובן שזוהי שבביל החרדה שחרד גם הוא (כמו שחררנו אנחנו כולנו) מהתוצאה המעציבה שתוכל להוצר ע"י פסק שכזה, שאחרי צ' מעלות משתנה היום", שתתהוו ח"ו מהפכה בקביעות יום השבת בכל מדינות מנזורי" מגוליה סיביר שבצפון ואוסטרליא וניו זילאנר ואיים הרבה בדרום, כשיצטרכו לפתע פתאום לשנות את שבתם ליום א', ולפיכך ביאר את דעתו שלא קבע גם הוא את קו התאריך לצ' מעלות אלא לסוף היבשה, ואין לפי"ז בכלל קו תאריך קבוע מצפון לדרום במקום אחד אלא בכל מקום ומקום שכלתה היבשת במזרח שם גבול היום". ע"כ.

הרי שגם הגר"מ טיקצינסקי ז"ל הבין שה"חזון איש" לא אמר לשנות קביעת השבת בניו זילאנר.

(ובעיקר שיטתו של הגר"ש גורן המסתמכת על דברי הרמב"ם הגם שהחזון איש בספרו ח"י שעות דף יד, דחה אותה בשתי ידים וכתב שאין לדברי הרמב"ם שום שייכות לענין הנידון. וכן כתב הגר"מ טיקצינסקי בספרו היוםם סימן כב. בקונטרס "השבת ומזרח העולם" דף 27 ביארתי מה שיש כן ללמד מדברי הרמב"ם עיי"ש. וראה מ"ש בתורה שלמה ח"ג דף קכג. ומ"ש על זה א. עקביא בסיני שנה ט"ו קונטרס קעז—קעט, דף קלד—קלו).

ג. הגר"ש גורן (במחניים שם) כותב פסק הלכה למעשה, א. יהודים הססים ביום ששי ממערב למזרח, דהיינו מארצות הברית או מארצות דרום אמריקא למזרח הרחוק, לאסיא או לאוסטרליא אשר שם אותו היום הוא שבת וחוצים את קו התאריך, המבדיל (לפי ההלכה) בין היממות, ביום ששי ונחמתים בצד המזרחי של הקו — המבדיל בין היממות) — [וכן בהיותם בספינה או באוירן, גם אם לא הגיעו לחוף. כי דינה של הספינה או המטוס כדין ישוב על פני אותו השטח] בערב של יום היציאה, שהוא מוצאי שבת בצד המזרחי, חייבים לנהוג לפי מנהג המקום שהגיעו לשם, שהוא כבר מוצאי שבת, אף על פי שיצא כי אברהם להם שבת אחת בדרך ובתקופה של קרוב לשבועיים לא תהיה להם שבת, אינם חייבים לשמור שבת לפי מנהג המקום שיצאו משם, כי אם לפי מנהג המקום שנסעו לשם כר ע"כ. איני מבין למה יצא לפרסם הלכה למעשה לרבים, בענין כה חמור הנוגע לשמירת שבת של רבים, לפסוק על דעת עצמו, להקל ולומר שאלו שעברו הקו הקובע לפי דעתו, שנאבד להם יום השבת וכן יהי"כ, בלי התייעצות עם חבריו הרבנים, יש לנו ללמד מגישתן של הרבנים בדור הקודם, לענין שלפנינו, הגר"ש מחליבר ז"ל בסוף תשובתו הנפלאה ע"ד קו התאריך, כותב, "חלילה לסמוך על זה למעשה בדבר חמור כזה, עד אשר יסכימו על זה גאוני זמנינו, וכ"כ שם על הרב מטשרטקוב: היתכן שיעמדו על דעתו לפסוק הלכה למעשה לשנות את יום השבת חלילה. ובשו"ת ארץ צבי סימן מ"ד שנשאל ג"כ ע"ד הקו התאריך, לאחר שמפלפל בענין זה כותב, "מי יכניס ראשו בין ההרים הגדולים בדבר רום ערך כזה הנוגע לכל העולם לחוות דעתו, וכש"כ שאין דעת יחיד מכרעת בענין גדול כזה אך בקבוץ כל גדולי ארץ ובדיבור חברים, ע"כ אין לנו לדבר מזה". ככה הרגישו גדולי הרבנים שבדור ואנן מה נענה בתרי".

ועוד הרי בעצמו במחניים שם קובע, שיש איזור מסופק בין אורך 145 מערב לגרינוויץ לבין 149 מזרח לגרינוויץ שיש על הנוסעים להחמיר ולנהוג כשני האיוזורים. ואת שיטת החזון איש לא הכניס כלל כצד של ספק כמו שמבאר שם בדף י"א מספר 4, לפי ששיטתו של החזון איש אינה ניתנת לבצוע (לפי דעתו). ובמאמרו בהצפה המשיך לכתוב: (שם) מעריך אני מאד את שיטתו הגאונית של בעל ה"חזון איש" זצ"ל כאמור לעיל, אשר דבריו מובעים בבהירות בקונטרס, "י"ח השעות" שהוציא לאור. כר.

ולפי דבריו האחרונים שלא הכריע בין השיטות. א"כ הרי סותר בעצמו את בנינו ופסקו ע"ד הנוסעים ממערב למזרח האיך עליהם לנהוג. שהרי לשיטת תרו"ה על פי החזון איש, מערבה מחוץ חינא תשעים מעלות ממזרח לירושלים במעלת האורך 125 מזרחה לגרינוויץ הכל בכלל מערב, א"כ הרי בוודאי שהנוסעים

דף 29, ולשיטה זו בוודאי שאין לשנות כלום בשעת הנסיעה בספינה אלא מונה ששה ומשמר שביעי. בקונטרסיי „שבת בראשית ושבת סיני“ — „השבת ומזרח העולם“ הבאתי הרבה ראיות וסמוכין לשיטה זו, (ויש לי בכת"י חיבור גדול בבירור כל השיטות הרבה חקירות וספיקות שישנם בענין זה. בדף ד' מקונטרס הנ"ל הדפסתי התוכן של עשרים פרקים מספר זה, בחלק שני מספר זה הבאתי מ"ש כשבעים מתברים בנוגע לשאלה זו. ובקונטרס השבת ומזרח העולם הבאתי רק תמצית דבריהם של חמשים מתברים), שיסודה בדברי היסוד עולם מאמר ד' סוף פ"ח מאמר ב' פ"יו (ראה בקוני' השבת ומ"ה אות ג) וש"ת רדב"ו (ח"א סימן ע' שם אות ז.) ח"עב"ז, בספרו מור וקציעה סימן שד"מ. הבאתי שם עוד מתברים רבים מומן הרדב"ו עד היום שעסקו בענינים אלה ולא הזכירו כלום מציאות של איזה קו שהוא, ולא מוזכר כלל דבר זה שיש מציאות של קו תאריך מן התורה לענין שבת, לא מוזכר בשום מקום בחז"ל (פי' הרז"ה בר"ה הוא לענין קידוש החדש, והבאתי ראיות חזקות מגמ' לשיטה הנ"ל) לא הגאונים לא רש"י ותוס' רמב"ן ורשב"א לא הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ואף אחד מהפוסקים לא הזכיר דבר זה ולא הב"י בש"ע. א"כ הרבר ברור שדעתם כשיטת המחברים הנ"ל שאין כלל קו מן התורה, ולפי האמת נשאר עוד הרבה ספיקות וחקירות שעל חכמי ישראל להכריע בהם כמו שביארתי בקונטרס הנ"ל.

יש לציין שמחברים רבים אשר דנו בשאלה זו כתבו שהנוסעים בספינה אין להם לשנות השבת. בשו"ת בית אברהם הנ"ל כותב הרב ארי' ליב אב"ד דשנישטיאק: בעורם על האניה יש להם לחשוב כפי חשבון שיצאו משם. וכ"כ הרב אלי' קלצקין בספרו חבת הקדש (סימן לו) וכ"כ הרב אברהם עבר הרשאוויץ, שם. הרב ר' דוד שפירא בשו"ת בני ציון (אות כט) מאריך הרבה בנקודה זו. ומגיע למסקנא שנוסעי ספינה אין להם לשנות השבת אשר הוא לפי חשבונם עד שיגיעו לישוב. וכ"כ הרב יעקב ספיר (שם אות כו). ועוד רבים ועיי"ש סיומו. ובשנת תש"ה ה"י לי בענין זה משא ומתן ארוך עם הרב דימ"ט (ראה תלפיות חוברת א.ב. דף 184) ולבסוף הסכים שיש לדרון על כל הדברים באספת רבנים.

בהצופה כותב הגר"ש גורן תשובה לשאלת ד"ר א. י. ברור: „לטעמיך, מה יהי עם השבת שאחריה כשהוא נשאר במזרח וכי ישבות ביום הששי זהרי כתוב וביום השביעי שבת לד'“. לשיטה הנ"ל שאין דין של קו כלל, רק חזקת שבת של המקום היא הקובעת וזה שייך רק ביבשה, אבל בים אין שום חזקת שבת של מקום, רק כפי החשבון שיצאו משם מונה ששה ומשמר שביעי, ולהמחברים הנ"ל הסוברים שיש קו ובכל זאת אומרים שאין לשנות היום כל זמן שנוסעים בספינה ואפילו עוברים הקו. וצ"ל משום שיש הרבה שיטות איפוא מקום הקו

בספינה ממערב למזרח אסור להם לעשות מלאכה ביום השבת שלהם מדאורייתא ולא אבד להם השבת כלל, שכן הם נמצאים עדיין במערב לפי שיטת התון איש עד שיעלו ליבשה במזרח ואז ישנו יומם. ואיך זה פוסק הלכה למעשה שהנוסעים בספינה ממערב למזרח אבדה להם שבת אחת ומותרים לעשות מלאכה, למה זה חושש לקו 145 מערבה לגרינוויץ ולא לקו 125 מזרחה לגרינוויץ.

ומלבד ג' שיטות הנ"ל שהזכיר יש עוד ג' שיטות:
 א. שיטת ר' סעדיה גאון מובאת בשו"ת התשב"ץ ח"ג סימן רט"ו ולפ"מ שמבארה בקונטרס „סוד נקודה דלתתא“ (דף מ"א ע"ב), קובע מקום הקו לפי שיטה זו, היינו קצה המזרח 130 ק"ל מעלות מירושלים. עיי"ש.
 ב. שיטת הרב דוד שפירא מירושלים בשו"ת בני ציון סי' י"ג, דעתו (המסתמכת על שיטת רס"ג הנ"ל) שהתאריך הוא (בקל"ה) 135 מעלות מירושלים באותו המקום שהוא היום הקו הבין לאומי שלדעתו כך הוא קבוע מז' ימי בראשית ובתו"ש (כרך כא דף רד) הבאתי שגם החיד"א בספרו פני דוד פ' תשא כתב כך, והרב שפירא כוון לדבריו. ומוסיף שכן הוא גם שיטת הראשונים דגבול השבת הוא תחת קו השה שתמיד י"ב שעות יום וי"ב שעות לילה. וכ"כ הגר"א הנקין שהקו התורני הוא במקום שהיום קו התאריך הבין לאומי אלא מחשבון אחר, (הובא בקונטרס „השבת ומז"ה“ אות מה) ועיי"ש אות מו.

ג. שיטת הגר"ר משה חיים רימוני בספרו מחר חדש (פלורנצי תקנ"ד) הגר"ש מוהליבר בסוף תשובתו. ורב"ז וויילער בשם „הרבה חכמי התורה“. לשיטתם אין קבוע ומקובל כלל קו תאריך מן התורה, אלא נוהג מזרח העולם ונוהג מערב העולם ובמקום שנפגשו הבאים ממזרח עם הבאים ממערב נוצר (המערידיאן) קו התאריך האמיתי על פי התורה, וזה הוא המקום שהיום הוא הקו התאריך הבין לאומי, הקו הטבעי שבו מתחלק חצי הגלגל המזרחי מחצי הגלגל המערבי [וזהו שכתב הראב"ד וש"ר „הימים דבר ידוע הוא, מן המזרח מתחילין“]. — הרז"ה בר"ה כתב דבריו לפרש סוגיא בגמ' ר"ה לענין קדוש החדש, שיש בה כעשרה פירושים אחרים, ולא להלכה למעשה לענין שבת כלל — היסוד עולם תלמידו של הרא"ש, — לפי מה שביארו הרדב"ו ויותר מעשה מחברים גדולי ישראל — חולק על הרז"ה דוחה לגמרי שיטתו מהלכה]. לפי שיטה זו אין לשנות את השבת בשום מקום בעולם מכפי שנתחזק ונשמר היום לא ביפאן ולא באלסקא, לא באוסטרליא ולא בניוילאנד ולא ב־35 מעלות מערבה מקו התאריך הבין לאומי, ולהסוברים ששם קו התאריך 180 מירושלים, אלא ישמרו שבתם כפי ששומרים אותו עכשיו. ולזה הסכימו הגרא"ז מלצר זצ"ל והגרצ"פ פראנק זצ"ל והגר"א הרצוג זצ"ל במכתביהם שנרפסו ב„השבת ומזרח העולם“

regard to the laws of adultery. See CD 5:9-10: "Now the precept of incest is written from the point of view of males, but the same (law) applies to women."

... a priest, whereas in the sectarian system such a woman is a prohibited marital partner cause she is already married.

הרב אליהו פ. פרדס

נטיעה בירושלים בזמן הזה

ב"קול תורה" כסלו-טבת תשכ"ז — מאמר בהלכה: — אם מותר לנטוע גנים ואילנות בירושלים בזה"ז — מאת הרב בנימין אדלר חבר מערכת אוצר הפוסקים — תמצית:

במס' ב"ק פ"ב ע"ב תניא: עשרה דברים נאמרו בירושלים — אחת מהן: אין עושין בה גנות ופרדסים. ובגמ' — משום סרחא. פירש"י: עשבים רעים הגדלים שם וזורקין בחוץ, ועוד, דרך גנות לזבלן ויש סרחון. (הרמב"ם פ"ז מהלכות בית הבחירה הי"ד). ועיין בכפתור ופרח פרק ה' מ: מכאן נראה שאם היה בירושלם היום דקל (לאחר החורבן) לולבו פסול דהו"ל מצוה הבאה בעבירה... ושמן יש לחלק בין נטעו ישראל לנטעו גוי.

הרדב"ז חולק עליו (חלק ב' סימן תרל"ג): כל הגורה היא מדרבנן שמא מסרח ויקוצו עולי רגלים. השתא דכולה ביד גויים ליכא האי טעמא. וא"ת שכל מה שגזרו חכמים אין מתבטל האיסור מאליו אעפ"י שבטל הטעם עד שימנו לבטלו: כל דבר שנאסר במנין צריך מנין אחר לבטלו. ע"ז משיב:

- (א) גורה לחוד וקדושה לחוד וכיון שנתבטלה הסבה נתבטלה הקדושה;
- (ב) לא גזרו אלא בזה שאפשר להתקיים, אבל האידנא שרובה גויים א"א להתקיים גזרתם, שאם לא יעשו ישראל יעשו גויים, ומה הועילו בתקנתם. הרב בעל המאמר הוכיח בראיות ברורות מסוגיא במס' ביצה ה' — מקרא רבמשוך היובל המה יעלו בהר, ומתקנה — על פירות כרם רבעי הקרובים לירושלים שיעלם שם ויאכלם — שאין מקום לחלוקו הגוי — יע"ש.

אח"כ הביא עוד תשובה מהרדב"ז (ח"ד סימן צ"ג) בענין תקנת הרמב"ם במצרים שיתפללו הצבור והש"ץ את תפלת י"ח ביחד ללא חזרת הש"ץ משום שבזמנו שחתו הקהל שיחות חולין בשעת חזרת הש"ץ. והוא הרדב"ז שגם הוא דר אח"כ במצרים הכריע לחדש את חזרת הש"ץ בתפלת י"ח ומנמק: תקנה זו של הרמב"ם לא היתה לגדור גדר ולאסור דבר המותר. אדרבא היתה לפטור החיוב משום עת לעשות לה' שהיו משוחחים שיחות חולין בשעת החזרה.

א"כ היה ספיקא דאורייתא, עוד יש להוסיף הסבר, שכל זמן שנוסעים בספינה לא נולד אצלם שום שינוי ניכר שיביא להם להנוסעים לבטל את שבתם, לא רואים לא יהדעים ולא מבינים ענין של מעלות וקיום, ולא כתוב ברמב"ם ושו"ע שלשמירת שבת כהלכה יש חיוב מה"ת על כל אחד לחקור ולדעת מעלות וקיום אלא מונה ששה ומשמר שביעי, משא"כ כשאדם בא ליבשה ורואה בעיניו נוהג בני אדם הגרים במקום זה באיזה יום קבוע להם השבת הרי מוכרח הוא על פי התורה מקרא: בכל מושבותיכם, לנהוג כפי חוקתם. ולפענ"ד יש לפסוק לשואלים, שבשבת הראשונה עליהם להחמיר לשמור גם שבתם אע"פ שאצל אנשי המקום הוא יום ראשון, (דמיון יו"ט שני בא"י) ו"א שבנסיעתם בים יש להחמיר מחמת ספק וצריך לשמור שני ימים.

ויפה העיר ד"ר א. י. ברור במאמרו „גיאוגרפיה ההלכה" בהצופה י"ד ניסן תשכ"ז ובהצופה ל' ניסן שפסק הנ"ל, לדלוג על שמירת שבת ויה"כ בנסעו באניה ועברו קו התאריך, יכול להביא לידי תקלות.

ורא' ברורה לזה שיש חיוב גברא לשמירת שבת והוא קודם לחיוב מקום, שאם לא כן נמצא שאפשר לו לאדם לעבור ממזרח למערב וממערב למזרח באופן שאין אצלו שבת כלל, ובוודאי שבכה"ג הוא עוקר את עיקר שבת, ובעכצ"ל שבכה"ג יש חיוב גברא של ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות. ובספרי הבאתי מנדרים סא. הרי הוא אומר שיש שנים וגר ואין כאן אלא חמש הארכתי בזה ואכ"מ.

of view of males, but the same law applies to women. regard to the laws of adultery. See CD 5:9-10. Now the precept of incest is written from the point

cause she is already married. RTA and priest, whereas in the sectarian system such a woman is a prohibited marital partner

אברהם שירת בית

ועמו האומות כי לננין המלה און לו
 אלא דברי חכמי ישראל מה שקבלו ממלה
 למטה מביני וגם האומות והלכות של כל
 המצוות והמסוות יחד לא היו המלה למטה
 מסעי אפי' אפי' אז כל שואו אכל בניה
 ראי' מן המוש לקיים דברי חכמים ואמרו
 מעור כי מן זמן השקיעה עד שם פני
 מערב מנסוף אף במקום ששם המנה שוקנה
 הוא ויכר מיני רכשיו מיל ונכון למר כדעת
 ריש שואו אמרי שיטור כי מילין ורכשיו מן
 השקיעה והנה מה שמצדד במצוי' איל רשיטור
 כי מילין לזלחה כל הככבים יצ"ל חיות
 מכמה זמא ראון דאון צמות דגם צומן
 שנה ומלה אמר השקיעה ממוספים כל שנה
 ככבים עד הזות לילה זולא דמונת מצרי'א
 זיל יצ"ל צמה שכתב דבשמך ר' מילין
 ממילין ככבים שגם במקום ממילין דגם
 ממילין ככבים שכל צאנן ממוספין שור
 ככבים רכבי ויצי'ם אז צורר לגלגל כי מיי
 להלך במוצ"ק ובמוצ"ק ויצי'ם אז מוצא שמה
 ולסמך על שיטור מלה רכשו מיל וצמה כל
 והיטב בזה כל מה שפסקין על שיטת ר"ח
 למדקדק היטב וד' יטורי' לממן שמו למנוח
 במורכו מני יודיו דוסי'ם
 אר"י צ"ב פתח ר' שבואף מרדכי
 כושני' וישאק.

Sydney Feb. 16-tan 5654.

אברהם יצחק דרבי חיי בתורה ובירוח

אברהם יצחק דרבי חיי

אברהם יצחק דרבי חיי

אברהם יצחק דרבי חיי

אברהם יצחק דרבי חיי

אברהם יצחק דרבי חיי

אברהם יצחק דרבי חיי

אברהם יצחק דרבי חיי

אברהם יצחק דרבי חיי

אברהם יצחק דרבי חיי

אברהם יצחק דרבי חיי

אברהם יצחק דרבי חיי

אברהם שירת בית

לא רכא לו דרבי והרי הרבנים נגזלו
 נמשע המור שמה 1892-1898 והלוי
 כתבתי והנה נכסף ברי המנה מייל עמוד
 125 מקרוב נצטער בשמי' ונמנ בראשית
 מחמתי עם כי הנפך יהיה עומד אור השמש
 כשיי סמנע וימלא עם ככבים הוא כי
 שהר שמתג שמה עשר משנה לרוב סוכות
 נחמתי צומן ותי' אז מסכים לרשם ר' יהודי
 דשיטור בשמי' ר' מילין אכל כנה שפתי
 לגלגל לשער בהלחה רכשו מיל דרבי חיי
 מכריעין לגלגל ננר רכשוני בראשית ר"ח
 ורמב"ן ורמב"ן והנני לבאר בשו"ס כי דגם
 ריש נכונים וישרים מול שומר הם ורמב"ן
 שר אף כי און לנלכל לננין הכנה שני
 ור"י לטובי מאלה אז כנה אמר השקיעה
 מיר שמי' אמצין כשכר מגול כתב כי
 לננין שנת כל צומן שמשקיעת סחמ
 עד אפק משיב הוא סוספוס שנת בלי גרשו
 וגם כי מנדלי סוספוס דלחלא רכשו מיל
 נחמתי חומי' אמר השקיעה ולאם לנלי'
 מנצי'א מן סוכות' דלי אשכר לטוב מאלה
 רכשו מיל מן חומי' אמר השקיעה.
 ואחד המקוצין נגזון לרוב מלה נג
 רבמותי מקרובים רישית' ורמב"ן ורמב"ן
 אגרון מקרוב מר מן קרובים בעל ממה כי
 מיר' כל מה שנחשקו לכאור על ריש' ש
 להם על מה שיסמכו וככלון גדולי' ביומי' ש
 כגם זכר חסמה שראשו עניו השיטור ש
 ר' מילין דסמנע נכנס בעוני מקרוב שואו ש
 דעתם חמיו' אפי' אז רבי אמר כי גדון דרבי'
 ואת מקוצין און לה שחר והני לביח' רמב"ן
 ברכים מסוגי' לשבח נוסח דלוחן ורבי'
 מיל און מחמיל מיר אמר השקיעה ורבי'
 בלא דרבי ברשום בהסמנתי סוכות' שם בירוח
 עה"פ על כי נכרש בהנהגה שכתבתי ש
 בקרוב נמנן ונמה שאלה יומר דמכור
 מסוגי' דמי' כי רכשו מיל און מחמיל ר'
 זמן

כהחזו"א ז"ל, וכן מביא בס' תאריך ישראל (ע' נ"ד) שכן מורה הגאון רא"י פאס שליט"א והגרי"ח קרייזווירטה שליט"א להתנהג לגמרי כהחזו"א להחזיק שבת ביאפאן ביום ראשון של הגויים (שהוא היה הבקי היותר גדול מכולם בענין זה) ורק מי שאפשר לו יחמיר לפרוש ממלאכה גם ביום השבת שלהם].

אבל

מבעל אגר"מ ז"ל מביא שלמעשה יש לנהוג כשיטת הגרי"מ טוקצינסקי ז"ל (ועיקר יום השבת ביאפאן הוא ביום השביעי שלהם), אלא שיחמיר לפרוש ממלאכה (דאורייתא) כשיטת בעל המאור (לפרוש ממלאכה ביאפאן ביום ראשון דשם) אבל יכול לעשות מלאכות בשינוי, ושם בהגה (בע' נ"ה) מביא משמו שהגם שמן הראוי היה להורות כבעל המאור שהוא מהראשונים המפורסמים, אבל היות שלשיטת בעל המאור גם בעיר חרבין (שהוא עיר בצפון מדינת כינא מרוחק יותר מצ' מעלות מירושלים) צריכין להחזיק השבת ביום ראשון ולא נהגו כן, והיות שזה היה מקום של תלמידי חכמים על כן זה סימן כרעת הגרי"מ טוקצינסקי ז"ל שיש ראשונים החולקים על הבעה"מ וס"ל דהקו התאריך הוא ק"פ מעלות מירושלים, ועל שיטה זו סומכין, ועל כן לכתחלה יש ליהזר שלא לשהות שם ביום ראשון שלהם, אבל המוכרח יעשה כנ"ל, וכמו כמין נמי אין לשהות בהאוואי ביום ה' שלהם עיי"ש [שמביא כן מבניו של הגר"מ ז"ל ששמעו כן מפיו כמה פעמים, ולפי זה מצא כאן מקומו לפרסם שמה שהבאתי בס' ישראל והזמנים (ח"א סי' ע"ח) משם בעל אגר"מ ז"ל שהעיקר כהחזו"א, רק שבפרהסיא לא יעשה מלאכה ביום השבת דשם, אינם נכונים, ובטעות העידו כן (ת"ח) לפני, וטעות לעולם חוזר], אלא שמה שנסתייע הגר"מ ז"ל לשיטת הגרי"מ ז"ל ממנהג עיר חרבין שהיה מקום תורה והחזיקו שם השבת כהגויים (אף שהוא מרוחק יותר מצ'

מעלות ירושלימה) על כן גם ביאפאן יום השבת הוא הגויים, אין ראייה משם כלל לפי שיטת החזו"א דאמרינן גרירה, דהיינו שאם חלק מן היבשת ההוא הוא בתוך צ' מעלות ממזרח ירושלים (שמקום ההוא הוא בוראי ממזרח העולם) שוב כל היבשת ההוא נגדר עמו להחשב כולו ממזרח העולם (ע' בדברינו בס' תקכ"ד) והלא חרבין הוא חלק מן יבשת אזיא שרובו הוא בתוך צ' מעלות ממזרח ירושלים (משא"כ יאפאן), עוד זאת העיר חכ"א שבעיר חרבין באמת לא היה שם שום בני תורה, ורובם ככולם היו מחללי שבת רח"ל.

וע' בדברינו להלן בסימנים שלאחר זה בנוגע מלאכות דרבנן (ואמירה לעכו"ם) בשני הימים אלו, וכן איך ינהוג למעשה עם הנחת תפילין - הדלקת נרות שבת - תפלות שבת - קידוש והבדלה.

ונראה

דמי שרוצה לסמוך על הכרעת החזו"א (ולעשות מלאכה במקומות אלו (שלהחזו"א שייכה למערב העולם) ביום השביעי שלהם) יש לו על מי לסמוך ררב גובריה, אבל למעשה מן הראוי להחמיר שלא לעשות שום מלאכה דאורייתא ביום השבת לפי מנין האומות העולם דשם, ועשות תשובות והנהגות (לבעמח"ס מועדים וזמנים, סי' שי"ד) שהורה לבני תורה דהעיקר כהחזו"א, ויחזיק אז שבת בכל הדברים וכן לענין קידוש והבדלה ותפלות שבת, ושכן הגרי"ז מברסיק זצ"ל נטה דהעיקר כהבעל המאור, רק שביום השבת לפי חשבון העכו"ם דשם לא יעשה מלאכה דאורייתא, וגם שביום הראשון שלהם שהוא שבת להחזו"א יניח תפילין בלא ברכה, אלא שלאנשים שאינם בני תורה שאם יורו להם כנ"ל יבואו לזלזל לגמרי בקדושת השבת, יש להם להחזיק שבת כיום שבת לחשבון העכו"ם דשם, אלא שיניחו תפילין בלא ברכה,

וגם יפרשו ממלאכה (דאורייתא ומדרבנן) גם ביום ראשון דשם.

★

סימן תקכ"ב

שאלה - למעשה מה יעשה הנמצא במדינת יאפאן, מתי יחזיק ליום השבת.

תשובה - מעיקר הלכה יש לחשוש שיום הראשון לפי חשבון האומות העולם שם (דהיינו יום הנקרא סאנדעי" בלע"ז) הוא יום השבת האמיתי (לפי התוה"ק), ואין לעשות מלאכה בשני הימים של דהיינו ביום השביעי וביום הראשון של השבוע לפי מנין האומות העולם דשם, לפי שיטת בעל המאור המובא בדברינו בסימן הקודם (אות א') מדינת יאפאן מישך שייכי לסוף מערב העולם, לא כמו שהוא לפי קביעת האומות העולם ששם הוא תחלת מזרח העולם, שלפי שיטת בעה"מ הקו התאריך התורתי הוא 125 מעלות מקו גרינוויץ, שהוא בהים החוצץ בין כינא ליאפאן נמצא שלפי זה יאפאן שייכה למערב העולם, וכמו כן לשיטה זו איי נוא-זילאנד, ואיזה איים ממדינת אינדאונזי"א, ומדינת ניו-גינאה שייכים למערב העולם, וממילא שבכל מדינות אלו צריכין היהודים לשנות שם היום לאחר עם יום שלם כפי המנין שמונין במערב העולם, וממילא שיום השבת האמיתי שם הוא ביום הראשון של השבוע למנין הגויים שם (סאנדעי" בלע"ז), אבל לשיטת היסוד עולם (אות ב') יום השבת הוא כחשבון יום השבת להאומות העולם שם, וכ"ה לשיטת הגר"ד שפירא ז"ל (אות ג') וכן לשיטה הדי' ולשיטה ה' המובאים שם, וכן לשיטת המהר"י שטייף המובא שם (באות ו') וכן לשיטת האבן האזל.

וידוע

שהיה פולמוס גדול בעולם התורה בשאלה זו, והיה זה באמצע ימי מלחמת העולם השניה (שנת תש"א - תש"ב לפ"ק) בעת ששיבת מיר גלו למדינת יאפאן (ושהו בעיר קאבע) ואתם עמם עוד הרבה מפליטי הגולה מפולין, שהחזו"א זצ"ל הורה להם שיום הראשון לשבוע של הגויים שם הוא יום השבת האמיתי, ואז יש להם לשבות ממלאכה, וכן הורה להם בנוגע תענית יוכ"פ שמנין ימי החדש שמחזיקים היהודים שם על פי חשבון הגויים בטעות יסודו ויש להם להתענות ביום שלאחריו (ומפורסם לשון הטעלעגראמע החרופה שכתב להם "אכלו ביום הרכיעי (עשירי לתשרי לפי מנינם) וצומו תענית יוכ"פ ביום החמישי" (שמחזיקים שם לאחד עשר בתשרי)), והאדמו"ד הגרא"מ מגור זצ"ל (בעל אמרי אמת) הורה להסרים למשמעתו שלא ישנו בשום מקום מכפי מה שנהגו ומקובל שם מקורם (הפרט שבט, תשי"ד), אבל לא ביאר טעמו וכאיזה שיטה תפס, וכן הורה הגר"מ א קיסלעו ז"ל אב"ר חרבין (עיר במזרח צפון כינא, המרוחק יותר מצ' מעלות מירושלים) במכתב חוצב (ושחי' לרחות יום השבת של היהודים ליום א' שהוא חג הנוצרים, שעלול לצאת מזה מכשול נורא שיאמרו התירו פרושים את הרב (ע' קו התאריך הישראלי, דף רמ"א), אבל גם הוא לא העלה דבר ברור איפה הוא הקו התורתי, רק החליט שלא לשנות מהנהגו עד אז (וכל מקום יתנהג כפי מקומו (ושעתו)).

ובן

היה עוד רבנים אחרים שהורו להם שאל ישנו ממה שנהגו שם היהודים עד אז (כחשבון הגויים) מטעם היות שלרוב השיטות (המובאים בדברינו בסימן הקודם) יוצא שיום השבת הוא כיום השבת של הגויים שם על כן היו דעת איזה גדולים שיש לנהוג כן למעשה, ככל ספק בהלכה דקיי"ל אחרי רבים להטות, אבל הבאנו בס' ישראל והזמנים שם שלא ברירא כן

The New York Times • Reprints

This copy is for your personal, noncommercial use only. You can order presentation-ready copies for distribution to your colleagues, clients or customers here or use the "Reprints" tool that appears next to any article. Visit www.nytimes.com for samples and additional information. Order a reprint of this article now.

December 29, 2011

→ Samoa Sacrifices a Day for Its Future

By SETH MYDANS

The Pacific island nation of Samoa and its even tinier neighbor Tokelau are skipping Friday this week, jumping westward in time across the international date line and into the shifting economic balance of the 21st century.

The time change, officially decided in June, is meant to align Samoa with its Asian trading partners; it moves the islands' work days further from the United States, which dominated its economy in the past.

In this giant-step version of daylight saving time, the island's 186,000 citizens, and the 1,500 who live in Tokelau, will go to sleep on Thursday and wake up on Saturday. The government has decreed that those who miss a day of work on Friday will be paid all the same.

Samoa has been out of alignment with its Asian-Pacific neighbors since 1892, when American traders persuaded it in 1892 to shift from the western side to the eastern side of the international date line to facilitate business with the West Coast of the United States. That earlier shift took place on the American Independence Day — so the Samoans could celebrate July 4 twice. This one takes place at the stroke of midnight, so that two minutes after 11:59 p.m. on Dec. 29, it will be 12:01 a.m. on Dec. 31. The new time zone will put Samoa 3 hours ahead of eastern Australia rather than 21 hours behind it, and 22 hours ahead of California, instead of 2 hours behind it.

The prime minister of Samoa, Tuila'epa Sailele Malielegaoi, acknowledged the new distance from the American orbit but said the move would make it much easier to do business with Australia and New Zealand, whose economies are linked increasingly with the rest of Asia, particularly China.

"In doing business with New Zealand and Australia, we're losing out on two working days a week," Mr. Tuila'epa said. "While it's Friday here, it's Saturday in New Zealand and we're at church on Sunday, they're already conducting business in Sydney and
"Today," the statement said bluntly, "we do a lot more business with New Zealand."

MORE IN ASI
The Mo
Topplec
Read More >

www.nytimes.com/2011/12/30/world/asia/samoa-to-skip-friday-and-switch-time-zones.html?_r=0&pagewanted=print

1/3

Australia, China and Pacific Rim countries such as Singapore.”

Two years ago Samoa took a step to align itself with Australia and New Zealand, putting drivers on the left side of the road rather than the right. The prime minister said the change would make it easier for Samoans in those neighboring nations to send used cars home to their relatives.

Shifting time by decree is not a new phenomenon in the Pacific. At the recent turn of the century, in a bid to be the first to greet the dawn in what was called the new millennium, Pacific island nations engaged in a free-for-all of shifting time zones, date lines and daylight saving times.

The date line, created at an international convention in 1884, is an imaginary line drawn roughly north to south along the 180-degree meridian, zigging and zagging here and there to accommodate the needs and demands of the nations along its route.

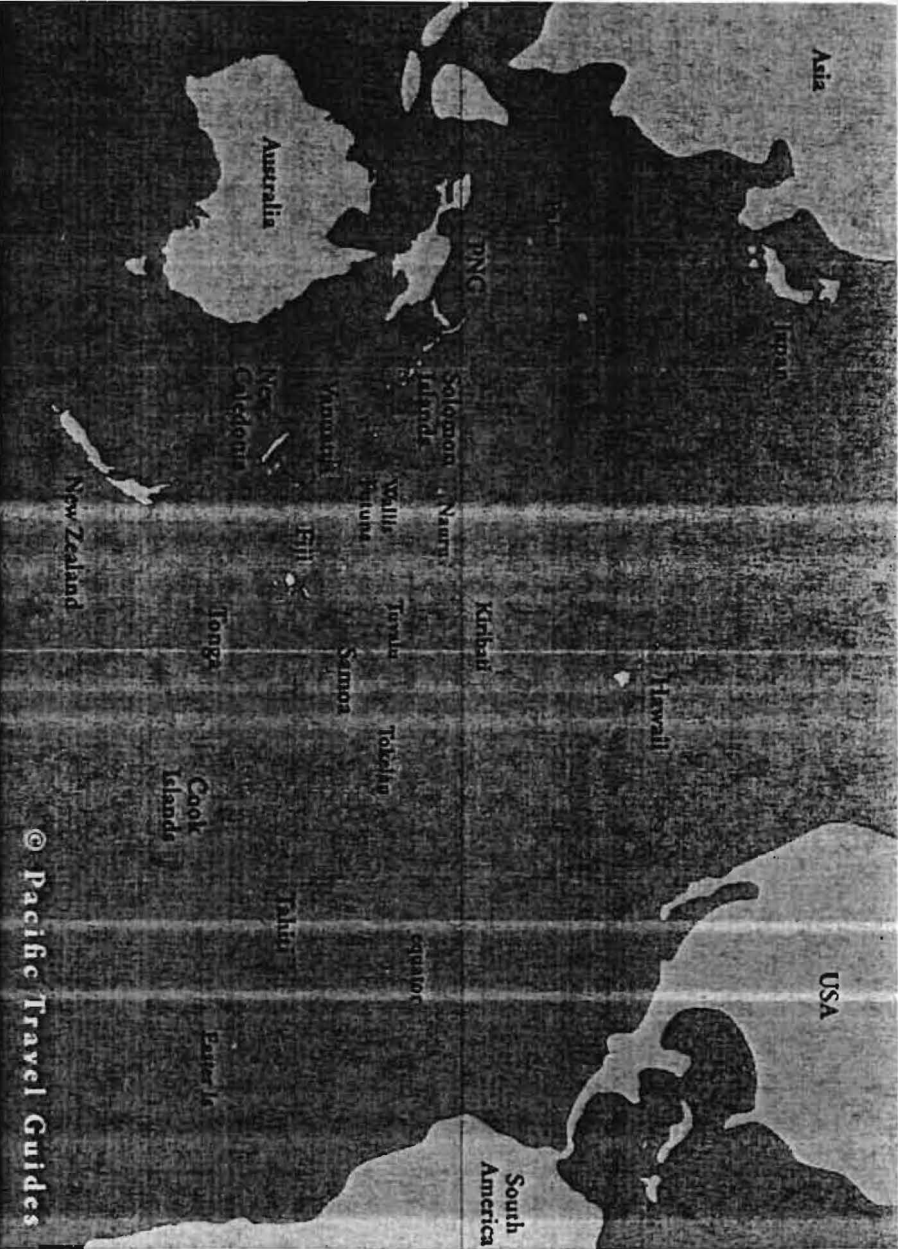
Moving westward across the date line, a traveler loses a day, moving to a point where it is 24 hours later. Moving eastward, a day is gained.

As the year 2000 approached, the island nation of Kiribati (32 atolls and one coral island) unilaterally extended the date line in a 1,000-mile loop to embrace its easternmost outcropping, Caroline Island. Tonga and Fiji introduced daylight saving time to move their clocks an hour ahead.

“There seems to be no legal reason why any country cannot declare itself to be in whatever time zone it likes,” said the Royal Observatory at Greenwich, the international arbiter of official time, in a premillennium statement.

The Samoan prime minister insisted that this week’s hop across the date line was prompted solely by economic realities and that it had nothing to do with a bid to be the first place in the world to greet the new year in 2012.

American Samoa, less than 100 miles to the east of Samoa, is not making the switch. ✓

© Pacific Travel Guides

Printed from Chabad.org

The Sabbath, the International Date Line and Jewish Law

How does the change in Samoa affect Sabbath for the local Jews?

By Yehuda Shurpin

Dear Rabbi,

Now that the Pacific Island of Samoa has changed from the east side of the International Date Line to the west—to be in sync with Australia and New Zealand, its main sources of tourism and business—I've been wondering if there are any implications in Jewish law.

When will Samoan Jews and Jewish tourists observe the **Sabbath**?

Answer:

You ask a good question. Jews worldwide celebrate the Sabbath, or Shabbat, on the seventh day of the week. But what happens when a country skips a day and changes their Friday to Saturday?

The concept of a date line, and the fact that a traveler would either gain or lose a day after circumnavigating the globe, had been discussed in Jewish works hundreds of years before the establishment of the International Date Line.

In fact, the first to articulate the need for a date line was the Jewish philosopher Rabbi Yehudah Halevi (1075–1141), in his classic work, the Kuzari.¹

History of the International Date Line

In 1884 Greenwich, England, was chosen as the central point for time and date calculations (the prime meridian), and the International Date Line sits at exactly 180° longitude from there.

By using Greenwich as the prime meridian, the International Date Line falls conveniently in the Pacific Ocean. In those few areas where it should traverse a landmass, the line was slightly bent to avoid dividing countries.

The date line is not governed by international law, and it is up to the individual countries to choose which side of the line they wish to be on. Occasionally a country decides to switch sides, as the islands of Samoa and Tokelau did last week.

http://www.chabad.org/library/article_cdo/aid/1736567/jewish/Th... 5/1/2013

To determine the Jewish view on the date line and Sabbath observance, we must examine four major opinions in *halachah*, Jewish law.

1. 90° East of Jerusalem

Rabbi Zerachiah ben Isaac Halevi Gerondi² (12th century) and Rabbi Yehudah Halevi³ opined that the date line runs 90° east of Jerusalem.

The reasoning behind their opinion is that we consider Israel, and more specifically Jerusalem, to be the center of the "inhabited" world (at that time). In other words, six hours, or 90°, to the east and west of Jerusalem at one time encompassed the entire known world. The other side of the world (i.e. the western hemisphere) was considered the "lands of the sea." Since the day begins to the east of Jerusalem, the quarter of the world to the west of Jerusalem, together with the entire western hemisphere, completes the day. Thus, the date line is 90°, a quarter of the globe, east of Jerusalem, or about 125° east of Greenwich.

The problem with this is that the date line would cut right through two huge landmasses—Asia (Russia, China, Korea) and Australia—and several Southeast Asian islands. You could end up with two people standing right next to each other, where for one the Sabbath is starting and for the other it is ending!⁴

As such, Rabbi Avraham Yeshayah Karelitz, known as the Chazon Ish, bases the 90° on the knowledge that the major landmass to the east of Jerusalem ends at that point. Since the entire landmass is on one side of the date line, the line actually zigzags, and so Siberia, Korea, eastern China, and Australia are considered to be on the west of the date line, while Japan and New Zealand are on the east side.⁵

According to the Chazon Ish's date line, Sabbath in Japan and New Zealand is actually on Sunday.⁶

2. 180° East of Jerusalem

Rabbi Yechiel Michel Tucazinsky says that the date line runs 180° east of Jerusalem. He explains that because Jerusalem is considered the center of the land given to the Jewish people, it is also considered the center of the world according to Jewish law.⁷ Therefore, the date line would be located exactly 180° opposite Jerusalem, which would also enable every Jew in the world to observe at least 12 hours of the Sabbath together with those who live in Jerusalem.⁸

Since Jerusalem is 35° east of Greenwich, the date line would be 35° east of the current International Date Line, or 145° west of Greenwich. Accordingly, Hawaii and parts of Alaska would be on the western side of the date line, and the Sabbath in Hawaii would be on Friday.

http://www.chabad.org/Library/article_cdo/aid/1736567/jewish/Th... 5/1/2013

However, it is possible that according to this opinion the line would zigzag around Alaska, in order that it follow the majority of the landmass.⁹

3. Mid-Pacific: Closely Resembling the International Date Line

Rabbi David Shapira opined that the date line is approximately 135°, or 9 hours, east of Jerusalem. This would make the date line approximately 170° east of Greenwich, which is only 10° off the International Date Line. According to R. Shapira, however, the line zigzags, slanting toward the Siberian coast as it goes through the Bering Straits, and then through the Pacific at 177°. Then it turns east of New Zealand.

His rationale for this placement is based on the statement of our sages that G-d positioned the sun in the heavens at the end of the third hour of the fourth day of creation.¹⁰ Now, if it is the third hour of the day in Jerusalem, then three hours (45°) to the east of Jerusalem it would be noon, and nine hours (135°) east of Jerusalem the sun would be setting. To say that the sun was placed in the heavens on the fourth day, it must have been the fourth day on the entire planet. Therefore, we have to say that east of where the sun was setting, the fourth day was just beginning.¹¹

Accordingly, Hawaii and Japan would observe the Sabbath on Saturday.

4. There is No Specific Date Line

According to Rabbi Menachem Kasher, since there is no clear tradition or Talmudic source, one should observe the Sabbath when the locals do. Since we, as individuals, are commanded to count six days and rest on the seventh¹², when the first Jews settled in remote areas (over a long period of time), they simply continued counting six days and resting on the seventh. It was only later, when travel became more frequent, that the question of changing the dates arose.¹³

As such, there is no need for any community to change dates from their established custom (which is basically the same as following the International Date Line). However, travelers continue counting six days from the last Sabbath they observed, and the seventh day is the Sabbath. Only once the travelers arrive at their destination would they follow the local Jewish community's Sabbath.¹⁴

The Samoa Issue

The Jewish Telegraphic Agency tracked down one Jew living in Samoa, and there may be many more.

When would this person mark future Sabbaths?

It would depend on which of the above opinions he follows.

According to the first opinion—that the date line is 90° east of Jerusalem—then it runs west of Samoa, so until now the Sabbath was on Saturday. But now that Samoa has switched to the western side of the International Date Line, Sabbath would actually be on Sunday.

According to the second opinion—that the date line runs 180° east of Jerusalem—these islands, as well as Hawaii, were always west of the line. So until now the Sabbath in Samoa was actually on Friday, but now it will be on Saturday.

If, according to the third opinion, we say that the date line is 135° east of Jerusalem, then it runs to the west of Fiji. This means that until now the Sabbath in Samoa was on Saturday, but from now on it will be on Sunday.

According to the last opinion, Sabbath observance is based on an existing Jewish community. If a traveler or tourist were to arrive on an island with no Jewish community, the traveler would continue to keep the Sabbath according to his or her individual count, as if still on a boat.¹⁵

In Conclusion

While there are a number of opinions about the date line within Jewish law, the fact that a country decided to arbitrarily alter the date line has no bearing on the Sabbath, other than to mix up the names of the days. We still work for six days and rest on the seventh, the Sabbath.

It is important to note that this is but a brief overview, and while it seems that most of the communities in the questionable areas observe the Sabbath on Saturday, the laws are complex. One should consult a seasoned, knowledgeable rabbi before traveling.

See [How Do We Know Which Day Is Shabbat?](#) from our minisite on [Shabbat](#).

FOOTNOTES

1. Kuzari, 2:18–20.
2. Baal Hamaor, Rosh Hashanah 20b. We read in the Talmud there that a day may be declared Rosh Chodesh, first day of the new Jewish month, only if the new moon appeared in Israel by noon of that day—i.e., at least 6 hours before day's end. R. Zerachiah explains that this ensures that at least somewhere in the world there will be a full 24-hour day of Rosh Chodesh. This means that the day begins 6 hours east of Jerusalem, and the area just to its east is 24 hours behind it, and 18 hours behind Jerusalem.
3. Kuzari cited in note 1.
4. Rabbi Yitzchak Yisraeli, Yesod Olam 2:17 and 4:7–8.
5. "Kuntres Shemoneh Esreh Shaot," printed in Chazon Ish, end of Hilchot Shabbat.
6. It should be noted that there are a number of difficulties with this approach (some of which have been noted and discussed by the Chazon Ish himself). The line 90° east of Jerusalem does not actually coincide with the eastern edge of the landmass on which Israel is located, but is partially to the east of it, in the Pacific Ocean. Additionally, the problem is not just that the

http://www.chabad.org/library/article_cdo/aid/1736567/jewish/Th... 5/1/2013

landmass is split in half, but that if we go strictly by the 90° line, the majority of Australia would be on the east side of the date line (i.e., the side on which the United States is located), and only a small part would be on the west side, the side of Jerusalem. This would have meant that the Jewish community in Australia (which already existed at the time this question arose, during World War II), which was used to keeping the Sabbath on Saturday, was keeping the wrong day, and should have been keeping the Sabbath on Sunday. Therefore, the Chazon Ish was forced to say that the majority of Australia which is to the east of the 90° line is "drawn after" the small part which is to the west, in order that they continue to observe the Sabbath on the day they were accustomed. But many point out that it is illogical to say that the majority of the land gets drawn after a small portion; see comments by the Rebbe (Rabbi Menachem Mendel Schneerson, of righteous memory), Shaarei Halachah Uminhag, vol. 2, p. 153. Furthermore, the commentaries of Rabbeinu Chananel, Rashi, Tosafot and Rabbi Abraham ben David on the Talmud (Rosh Hashanah loc. cit.) explain the statement there differently; according to them it is not referring to the date line and has no bearing on it.

7. Midrash Tanchuma, Kedoshim 10; Talmud, Yoma 54b, Zohar 2:157a–b.
8. Sefer Hayomam B'Kadur Ha'aretz, ch. 23. This would appear to be the opinion of the Yesod Olam (cited in note 4) as well.
9. See Talmud, Eruvin 76a; Yesod Olam, *ibid.*; Shaarei Halacha Uminhag *ibid.*
10. Responsa of Rabbi Hai Gaon, Otzar Hageonim, Rosh Hashanah, p. 21; "Pirush" on Maimonides' Mishneh Torah, Kiddush Hachodesh 9:3.
11. Responsa Bnei Tzion, vol. 1, 14:6, 13. It should be noted that there are other opinions similar, but not identical, to the one expressed by Rabbi Shapira. For example, Rabbi Binyamin Rabinowitz-Thumim, "Kuntres Gevul Yom" (published in the journal *Hapardes*, Iyar 5714 (1954)). Others, however, note that there are actually six opinions as to where the luminaries were set on the fourth day. Additionally, according to this opinion we are saying that a place other than Jerusalem is the center of the world, something which we do not find referenced anywhere in the Talmud or Midrash. See Hayomam Bekadur Ha'aretz, ch. 22, and Kav Hataarich Hayisraeli, ch. 27 (see also Agan Hasahar, p. 474). In addition, according to this opinion, that the line bends does not follow the majority opinions, including that of the Geonim, Rabbi Elyahu of Vilna (known as the Gra), and Rabbi Schneur Zalman of Liadi in his prayerbook.
12. See responsa of Rabbi David ben Solomon ibn Zimra, the Radbaz, 1:76.
13. Kav Hataarich Hayisraeli. This is also the view of Rabbi Isser Zalman Melzer, author of Even Ha'azel, in his approbation to this work, as well as Rabbi Tzvi Pesach Frank, Har Tzvi, Orach Chaim 138, based on the responsa of the Radbaz cited in the previous note.
14. This view is considered problematic. In numerous places in the Talmud we read while the sanctification of the moon, and the holidays that are dependent upon it, are dependent on the *beth din* (central Jewish court), the Sabbath is not, as it is already sanctified by G-d. Additionally, it would come out that the day of the Sabbath in a given place can change, something that even R. Kasher agrees is problematic. See R. Tucazinsky's rejoinder to R. Kasher in *Talpiot*, Nissan 5704 (1944). R' Kasher actually advocated establishing the International Dateline as the dateline in Jewish law, but only with the agreement of the central rabbinic court in Israel. Until that is done, his opinion remains unchanged.
15. R. Kasher addresses this very situation in "Shabbat Bererishti—Shabbat Sinai," *Talpiot*, Tewel—Adar 5704 (1944).

BY YEHUDA SHURPIN

Rabbi Yehuda Shurpin responds to questions for Chabad.org's [Ask the Rabbi](#) service.

The content on this page is copyrighted by the author, publisher and/or Chabad.org, and is produced by Chabad.org. If you enjoyed this article, we encourage you to distribute it further, provided that you comply with the [copyright policy](#).

http://www.chabad.org/library/article_cdo/aid/1736567/jewish/Th... 5/1/2013

2